

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Česká xenofobie? Chování Čechů k cizinkám a jejich předškolním dětem

Bc. Markéta Kmoníčková

Diplomová práce

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Praha 2020

Prague College of Psychosocial Studies

**Czech xenophobia? Behavior of Czechs
towards foreigners and their pre-school
children**

Bc. Markéta Kmoníčková

Diploma Thesis

Study program: Psychology

The Diploma Thesis Work Supervisor:

doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Prague 2020

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 8.6.2020

.....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Karlu Hnilicovi, CSc. za laskavý přístup, trpělivost a odborné vedení, které mi poskytl při vypracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce zkoumá zkušenosti matek z odlišného kulturního prostředí s projevy xenofobie. Jak prožívají zkušenost s projevem xenofobie v ČR vůči sobě či svým dětem, jak často se s xenofobií setkávají a jak jí rozumí. Šetření se zúčastnilo 6 matek ve věku mladší a střední dospělosti žijících na území České republiky a vychovávajících děti v předškolním věku. Kvalitativní výzkum je veden metodou polostrukturovaných rozhovorů v anglickém jazyce analyzovaných pomocí interpretativní fenomenologické analýzy.

Klíčová slova:

Xenofobie, emoce, mateřství, prožívání, předsudky

Abstract

The diploma thesis examines the experiences of mothers from different cultural backgrounds in regard to their experiences with xenophobia. How do they experience xenophobia in the Czech Republic towards themselves or their children, how often do they encounter xenophobia and how do they understand it? The survey was attended by 6 mothers in the age of younger and middle adults living in the Czech Republic and raising children in preschool age. Qualitative research is conducted by the method of semi-structured interviews in English analysed by interpretive phenomenological analysis.

Keywords:

Xenophobia, emotions, motherhood, experience, prejudice

ÚVOD	8
1 MIGRACE	10
1.1 IMIGRACE V ČESKÉ REPUBLICE.....	10
1.2 DEFINICE POJMŮ	14
1.3 KDO MIGRUJE?	15
1.4 PROČ LIDÉ MIGRUJÍ?	16
2 INTEGRACE/ASIMILACE	18
2.1 INTEGRACE MIGRANTŮ V EVROPĚ	20
2.2 INTEGRACE CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	21
3 XENOFOBIE	23
3.1 DĚTI A VNÍMÁNÍ RASOVÝCH ROZDÍLŮ	28
4 MATEŘSTVÍ V CIZÍ ZEMI	32
4.1 MATEŘSKÝ JAZYK A PROCES SMUTKU	35
4.2 MATEŘSTVÍ A RASISMUS	36
5 VÝZKUMNÝ PROJEKT	41
5.1 METODIKA VÝZKUMU.....	41
5.2 METODA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	41
5.3 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	42
5.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	43
5.5 PŘÍPRAVA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A PŘEDPOROZUMĚNÍ PROBLEMATICE	44
5.6 PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	45
5.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	46
5.8 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	47
6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	47
6.1 ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH ROZHovorŮ	48
6.2 SOUHRNNÁ ANALÝZA	83
7 DISKUSE	87
ZÁVĚR	90
LITERATURA	92

Úvod

K volbě tématu diplomové práce mě přivedla několikaletá zkušenost s prací s cizinci v České republice. Z profese chůvy a ředitelky mezinárodních jeslí jsem měla možnost nahlížet do rodinného systému cizinců z blízka a být součástí jejich integrace do české společnosti. Má role se postupně přetvářela do mediátora napříč kulturami.

Vnímám velký rozdíl mezi rodinami, jejich zázemím a důvody pro odchod z rodné země. Sociální zabezpečení před příjezdem do České republiky, již fungující komunita blízka jejich kultuře v Čechách či smíšená manželství, ve kterých je jeden z partnerů Čech, jsou hlavní faktory úspěšné integrace. Má práce a předchozí zkušenosti v této oblasti, ať již z role chůvy nebo ředitelky mezinárodních jeslí, se soustředí na minoritní oblast migrantů vstupující do ČR s výhodou socioekonomického zabezpečení.

Pro její hlubší pochopení zkoumaného fenoménu je třeba správně uchopit pojmy jako migrant, uprchlík, asimilace, integrace. V momentální politické situaci v Evropě vnímám různé citové zabarvení těchto pojmů a možné předsudky. Právě tyto předsudky mě přivedly na téma xenofobie a rasismu ve spojení s tématem mateřství. Příběhy matek cizinek a jejich střetů s českou kulturou při relokaci nebo skrz českého manžela a jeho rodiny, ale také multikulturní a bilingvní výchova dětí, jsou oblasti kvalitativně i kvantitativně v ČR neprozkoumané. Jak matky cizinky prožívají relokaci do České republiky, jaké vnímají rozdíly ve výchově v Čechách a ve své rodné zemi, jak je vnímá okolí? Ocitly se někdy v nekomfortní situaci kvůli své barvě pleti nebo jazyku? A jakou roli hraje v těchto situacích mateřství?

Teoretická část čerpá převážně z aktuálních článků stejného tématu v rámci jiných kultur, od USA až po Austrálii. Vzhledem k politické minulosti České republiky je trend migrace a jeho zkoumání v začátcích a popisuje majoritní skupiny převážně vietnamského původu a to maximálně do druhé generace migrantů. Přestože se věnuji tématu migrantů v Čechách, věřím, že výzkumy z USA, kde téma migrace sahá do úplných počátků sociologie, nám pomohou nahlédnout do zkoumaného fenoménu.

V kapitolách výzkumné části se soustředím na polostrukturované rozhovory s matkami cizinkami žijícími v České republice a vychovávajícími zde děti předškolního věku. S rozhovory dále pracuji pomocí interpretativní fenomenologické analýzy.

1 Migrace

1.1 Imigrace v České republice

Události české politické scény nevyvratitelně poznamenaly směřování migrační vlny. Drbohlav a kol. (2009) mapují migraci v českých zemích již od 16. Století. Ačkoliv cílem této práce není detailní popis historie migrace v Čechách, přesto je třeba zmínit některá zásadní období, která ovlivnila migrační vlnu v České republice a tím i určitým směrem nastavila smýšlení společnosti. Jako klíčové období ve vztahu české společnosti k imigrantům vnímám převážně období mezi lety 1945 – 1989 a také rok 2015, kdy vrcholila evropská migrační krize.

Vrátíme-li se ale zpět do let 1939–1945, kdy druhá světová válka zahýbala přesunem obyvatelstva po celé Evropě. Z Protektorátu Čechy a Moravy byla násilně odstraněna nejen komunita Židů a Romů, tisíce lidí byly převezeny také na práce do Německa (Horáková, 2000). Doba předválečná i poválečná byla dobou emigrace, ať už českého, nebo po skončení války také německého obyvatelstva.

Československo dále poznamenala komunistická éra. Drbohlav (2003) uvádí, že zatímco omezený počet Čechů pracoval v zahraničí, v letech 1970-1980 do Československa zamířilo mnoho cizinců, a to převážně z Polska, Vietnamu, Maďarska, Kuby, Mongolska, Angoly a Koreji. Lidé z těchto zemí přicházeli do Československa doplnit řady pracovníků v textilním, sklářském, potravinářském a zemědělském průmyslu. Třemi nejvýznamnějšími skupinami byli Poláci, Vietnamci a Kubánci. Vzhledem k politické situaci a izolaci Československa v komunistickém režimu, kdy emigrace byla nelegální, je tato doba velice specifická. Důvodem

neviditelnosti těchto komunit ve společnosti, byla regulace a segregace do továren a určitých lokalit. Ze zmíněných skupin cizinců se v Československu usadila hlavně vietnamská komunita (Drbohlav a kol., 2009).

Otevření hranic v roce 1990 umožnilo svobodný pohyb, a tudíž je dalším důležitým historickým momentem. Od roku 1993 se zvyšuje počet cizinců a od roku 1996 žadatelů o trvalý pobyt. Hlavní skupina imigrantů zůstává ve více méně stejném složení Ukrajinců, Slováků, Vietnamců, Rusů a Poláků. Podíl žen s povoleným trvalým pobytem je stejný jako podíl mužů. Nicméně povolení pro dlouhodobý pobyt, který je převážně využíván pro pracovní migraci, tvoří méně jak 35 % žen. Hlavní skupinou žen jsou občanky Ruska, Běloruska, Kazachstánu a Mongolska (Drbohlav a kol., 2009).

Posledním důležitým momentem, který je třeba zmínit, je vstup České republiky do Evropské unie. V roce 2004 tedy Česká republika zaznamenala nárůst imigrantů. Z Visegrádské skupiny je Česká republika nejatraktivnější a po vstupu do Evropské unie tudíž neregistrovala odliv populace jako ostatní členové skupiny (Popovová, 2009).

Do České republiky proudí vlna pracujících migrantů a tomu odpovídá i věková struktura, kterou tvoří hlavně kategorie dospělých od 20 do 39 let. Pokud se budeme soustředit na obyvatelstvo dětí, vnímáme jasné rozdíly mezi národnostmi. Druhou generaci migrantů v České republice vnímáme primárně u vietnamské, čínské a ruské komunity (Drbohlav a kol., 2009).

Zatímco z Čech v minulosti lidé spíše emigrovali, nyní tvoří domov převážně pro komunitu Vietnamců, Ukrajinců, Poláků, Bulharů a Slováků. Ze „západních“ migračních komunit jsou největší skupinou Němci a Američané (Drbohlav a kol., 2009). Vědecké články se často neshodují nad komunitou

Slováků a tím, zda ji vnímat jako imigrantskou. Dále také často rozdělují slovenské občany od slovenských Romů, což by vyžadovalo vlastní kapitolu, která ale není pro tuto práci podstatná. Důvodem vnímání pospolitosti je úzká historická vazba mezi Českou a Slovenskou republikou. Požadavky na vstup, studium nebo práci v České republice jsou pro slovenské občany jednodušší. I díky podobnosti jazyka předpokládám, že integrace do české společnosti je pro slovenské občany jednodušší.

Ukrajinská migrace do České republiky je převážně pracovní. Je zaměřená na zisk a návrat zpět domů, kde je často zanechána rodina i s dětmi. Z mé pracovní zkušenosti s ukrajinskou komunitou žen vyplývá, že do Čech jezdí za manuální práci nebo do odvětví gastronomie, a po několika měsících odcestují zpět na Ukrajinu, kde jejich děti vychovávají prarodiče. Po pár měsících se cyklus opakuje. Podobnou zkušenost potvrzuje i Tummala-Narraová (2004), která uvádí, že některé matky-migrantky žijící v USA nechávají své děti s prarodiči a dalšími členy rodiny ve své rodné zemi. Jako důvod uvádí ekonomickou zátěž přesunu celé rodiny. Pokud ale rodině ekonomická situace dovolí vycestování včetně rodinných příslušníků, rozhodne se někdy finančně podporovat například prarodiče v nové zemi, kteří jim pomohou při výchově dětí, udržení kulturních hodnot a mateřského jazyka. Od roku 2008 se i v Čechách situace začíná měnit a ukrajinští imigranti své pobyty prodlužují, avšak ne proto, že by zde chtěli dlouhodobě žít, ale kvůli zpřísněné imigrační politice v ČR a těžšímu procesu získání pracovního povolení (Bernard, Mikešová, 2014). Přestože vietnamská imigrace může být v počátcích také míněna jako krátkodobá, tím, že zahrnuje celou rodinu, se více asimiluje, a návrat do Vietnamu se tak čím dál tím více vzdaluje. Velkou roli zde hraje druhá a třetí generace a jejich negativní postoj k návratu do Vietnamu (Hofírek, Nekorjak, 2009).

Jak by se dalo očekávat, nejčastěji se cizinci rozhodnou pro život ve velkých městech. Předpokládám, že důvodem je větší anonymita, menší izolovanost a vyšší předpoklad ekonomického zajištění. I to dokládá Bernard a Mikešová (2014), kteří uvádí, že v České republice se cizinci zdržují v Praze, Ostravě a Brně. Zároveň jsou pro ně také atraktivní města lázeňská jako Karlovy Vary nebo Poděbrady. Dalšími strategickými body jsou města, v nichž se nacházejí velké mezinárodní firmy, tedy Pardubice, kde sídlí firma Foxconn, nebo Mladá Boleslav a její Škoda Auto.

Česká společnost a názor na imigraci se mění podle aktuální politické situace. Také média mají značný vliv na vnímání imigrantů. Postoj k migrantům rozděluje českou společnost a média si mohou pohrávat s informacemi a strachem z neznáma. Porovnáme-li tiskovou zprávu vztahu české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR vypracovanou Centrem pro výzkum veřejného mínění z roku 2013 a 2019, zjistíme, že největší sympatie stabilně projevuje česká populace vůči Slovákům, Polákům a Řekům. Od roku 2013 se zvyšují sympatie vůči Vietnamcům, a zatímco nejhorší vztah mají v roce 2013 Češi vůči Romům, v roce 2019 tuto spodní příčku drží Arabové. V roce 2013 nejsou Arabové ale vůbec zmiňováni (Dostupné z webových stránek Centra pro výzkum a veřejného mínění: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4905/f9/ov190415.pdf)

1.1.1 Žadatelé o azyl a ilegální migrace

Podle publikace Drbohlav a kol. (2009), mapující situaci až do roku 2008, Česká republika nezaznamenává vysoký počet žadatelů o azyl. Podle statistické zprávy Ministerstva vnitra České republiky, platné k 20. 1. 2020, byl počet žadatelů o azyl

v roce 2019 1 922. Státní příslušnost žadatelů se logicky mění podle politické situace ve světě. V roce 2019 tedy nejčastěji žádali o azyl Arménci, Ukrajinci, Gruzínci, Vietnamci a Kazaši (Dostupné z webových stránek Ministerstva vnitra České republiky: <https://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2020.aspx>)

Počet migrantů žijících v České republice je vzhledem k schengenskému prostoru těžko uchopitelný a přestože se křivka zadržených ilegálních migrantů snižuje, nemůžeme říci, že tento fenomén opravdu klesá na síle (Čermáková, Lachmanová, 2008; Drbohlav a kol., 2009).

1.2 Definice pojmů

Ačkoli se s pojmy jako uprchlík nebo imigrant setkáváme na denní bázi v médiích, je třeba je správně uchopit.

- **uprchlík:** Dle Úmluvy o právním postavení uprchlíků vydané OSN, uprchlík je jedinec žijící ve strachu z pronásledování pro náboženské, rasové, národnostní, politické důvody či pro příslušnost k určité skupině. Uprchlík je ve své zemi v ohrožení a má strach z návratu. (Dostupné z webových stránek United Nations High Commissioner for Refugees: <https://www.unhcr.org/about-us/background/4ec262df9/1951-convention-relating-status-refugees-its-1967-protocol.html>)
- **migrant/migrace:** Slovo migrant neboli migratio má latinský původ a znamená stěhování nebo přestěhování. Migrace je tedy pohyb a pobyt lidí, ať již permanentní, dočasný, mezinárodní, interní, dobrovolný či nedobrovolný (Henig, 2007, s. 35).

- **Imigrant:** Imigrant je člověk, který překročil hranice do jiné země, ve které žije legálně, a je v zemi dlouhodobě usazený (Matoušek, 2003).
- **asimilace:** Drbohlav (2001) rozděluje asimilaci na evropské a americké vnímání. Evropské vnímání pojímá asimilaci jako konečnou fázi adaptace, tedy jako splynutí s majoritou. Americké vnímání asimilaci popisuje spíše jako různé formy adaptace.
- **integrace:** Drbohlav (2001) zde znovu popisuje Evropskou a Americkou rozličnost, kdy integrace je pojem používaný zejména v Evropě, a v USA se s ním setkáme minimálně. Také Ellis a Almgren (2009) považují integraci a asimilaci za synonyma. Integrace je proces, kdy se imigranti a další jejich generace přizpůsobují okolí, a to ve všech dimenzích – kulturní, sociální, ekonomické a politické. Zároveň se majoritní populace přizpůsobuje a mění v reakci na imigraci (Ellis, Almgren, 2009, s. 1064).
- **dehumanizace:** Proces, při kterém dochází v „odlidšťování“, kdy jsou odtrženy základní lidské vlastnosti od jedince nebo skupiny a je na něj pohlíženo jako na věc. Následkem je ohrožení lidských práv (Varvin, 2017).

1.3 Kdo migruje?

Kdo tedy dobrovolně migruje a za jakých okolností? Nejčastěji se setkáme s migranty, kteří do České republiky přijeli za prací. Ať již za prací manuální, kdy tuto skupinu tvoří převážně komunita Vietnamců, Bulharů či Ukrajinců, nebo za prací do korporátních společností. Tuto skupinu pracujících vnímám více jako dočasnou a tvoří ji lidé například z USA, Kanady, UK nebo Indie. Drbohlav (2003) mluví o dvou

skupinách imigrantů. Jednou jsou převážně mladí muži, kteří v České republice vykonávají manuální podřadnou práci vzhledem k jejich vzdělání nebo zkušenostem z rodné země. Tato skupina přichází z východu.

Druhou skupinou jsou ženy, rodiny a starší jedinci, vyššího vzdělání, kteří přichází za kvalifikovanou prací ze západu. Věk, pohlaví, vzdělání, to vše hraje roli ve výběru cílové destinace. Zatímco vietnamská menšina v České republice žije v převážné většině s rodinou a rozrůstá se v druhou generaci, menšina Ukrajinců migruje do Čech krátkodobě za prací a vrací se zpět s výdělkem na Ukrajinu. Tím, že alespoň jeden člen z domácnosti má možnost pracovat ve vyspělejší zemi, je rodina vystavena menšímu riziku ztráty v případě problémů rozvoje ekonomiky v rodné zemi (Drbohlav, 2001). Stejným způsobem migrovalo nespočet Čechů do Velké Británie s vidinou získání kapitálu. Ačkoli Drbohlav (2001) uznává zjednodušení teze, migraci lze vnímat jako příliv obyvatel z chudého Jihu na bohatší Sever.

Rozložení migrantů je nerovnoměrné a největší komunity nacházíme v bohatých státech jako Německo, Francie, VB, USA, Kanada a další. Nejen v Čechách, ale po celém světě je většina migrantů pracovně a ekonomicky aktivní (Drbohlav, 2001).

1.4 Proč lidé migrují?

Momentální situace ve světě se soustředí hlavně na skupinu uprchlíků a pojem migrační krize. Zatímco Drbohlav (2001) uvádí necelých 30 milionů utečenců mezi celosvětovou migrační komunitou, v roce 2014 vydal Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) zprávu *Global Trends 2014: World at War*, kde uvádí 59,5 milionu násilně vysídlených lidí po celém světě. V roce 2019 se číslo zvyšuje na 70,8 milionu (Dostupné z webových stránek United Nations High

Commissioner for Refugees: <https://www.unhcr.org/556725e69.html>

Odkloníme-li se od skupiny uprchlíků, migrace přitahuje obyvatelstvo stěhující se z chudé země do bohatší s vidinou vyšší životní úrovně. Na jednu stranu se bohatší země snaží omezit vzrůstající počet imigrantů, na druhou nechtějí přijít o výhody plynoucí z levné pracovní síly. Pracovní migranti přichází na dobu určitou, s cílem zvýšení svého kapitálu a sociálního a ekonomického statusu v rodné zemi. Vyspělejší ekonomika otevírá migrantům více životních možností a uspokojování potřeb zvyšuje touhu po uspokojování dalších. Vykročení tímto životním stylem je motivující a zvedá pravděpodobnost dalších migračních pohybů jedince i jeho okolí. Lidé odchází ze země původu buď na základě určité nespokojenosti např. se socioekonomickou situací země, tím vzniká push faktor. Pull faktor je naopak to, co jim imponuje na zemi, do které migrují. Zatímco dříve převládaly ekonomické motivy, dnes to je to také sociální kapitál (Popovová, 2009).

Dlouhodobá i krátkodobá migrace člověka nenávratně poznamená. Může jedinci změnit pohled na ideály a také ho motivovat. V každém případě učí a zanechává stopy. Samozřejmě je třeba hledět na okolnosti a důvody k migraci. V případě uprchlíků je situace neporovnatelná s pracovními migranty hledajícími vyšší životní standart nebo kulturní poznání, protože uprchlická migrace je nedobrovolná a často velice riziková.

Nové zkušenosti migranta mají mnoho proměnných v tématech prožívání, emocí a izolaci. Zda odchází opravdu do neznáma, či se chytá sítě již vytvořené komunity své kultury v cizí zemi. Dalším parametrem je jeho věk, vzdělání, zda přichází s rodinou anebo jaký byl jeho socioekonomický status před migrací. Důležitým aspektem je míra tolerance hostující

země k migrantům a motivace jedince k integraci. Jako klíčovou oblast integrace považují znalost jazyka a akceptaci kulturních rozdílů. Drbohlav (2001) zmiňuje důležitost kulturní blízkosti zdrojové a cílové země. To vidíme na příkladu bezproblémové integrace polské a slovenské komunity v České republice.

Výzkumy se také zaměřují na prožívání migrace a velmi často se setkáváme se slovem „grief“, truchlení. Drbohlav (2001) tento stav popisuje jako „stres z migrace“, který přirovnává k prožívání úmrtí blízkého člověka nebo k rozvodu. Je třeba znovu připomenout, že musíme rozlišovat žadatele o azyl, uprchlíky a pracovní migranty. Přesto, že není možné zobecňovat, předpokládám, že míra stresu z migrace bude u uprchlíků výrazně vyšší.

2 Integrace/Asimilace

Modelům asimilace se věnuje hlouběji sociologie, proto je pouze přiblížím a zmíním některé z nich. Pro tuto práci je podstatné jim porozumět, protože vnímání integrace do společnosti má vliv na migrační zkušenost a její prožívání.

Chicagská škola popisuje asimilaci jako přirozené splynutí s novou populací, kdy se každá další generace imigrantů stále více přizpůsobuje majoritě. Další teorií je tzn. „melting pot“, se kterým se setkáme převážně v USA, kdy imigranti „roztaví“ vlastní kulturní kořeny a tím postupně splynou s novou kulturou a přijmou stejné hodnoty a životní styl (Bisin, Verdier, 2000). Teorie „salátové mísy“ nebo také kulturní mozaiky již ze svého názvu napovídá, že jde o koncept míšení rozmanitých kultur. Teorie nesouhlasí s „přetavením“ do homogenní společnosti, naopak cílem je strukturální integrace rozmanitých etnik, přičemž migranti se přizpůsobují nové kultuře, ale zároveň si zachovávají kořeny a praktiky svého etnika. Někteří se

rozhodnou pro život v etnických enklávách a k asimilaci tedy nedojde (Mahfouz, 2013). Proces integrace probíhá až skrz tři generace imigrantů a většinou až u třetí generace se dostává ke svému cíli, avšak zároveň se cyklí s návratem ke kořenům vlastní kultury a hledáním identity. Podle chicagské školy je integrace nevyhnutelným procesem přicházejícím postupně skrz další a další generace (Bernard, Mikešová, 2014).

Z druhé strany Drbohlav (2001) uvádí, že v USA a dalších vyspělých demokraciích jsou imigranti stále v jistých aspektech v diskriminačním postavení. A také on mluví o životě v enklávách, a to hlavně ve velkých městech, což má vliv na integraci migrantů.

Tendence k žití v etnických enklávách vnímám jako možnost mírnějšího kulturního šoku. Etnická enkláva nabízí známé prostředí, zvyky, jazyk a soudržnost. Díky ní se v cizí kultuře jedinec lépe vyzná, protože ho obeznámí s životem v nové zemi a společně lépe čelí xenofobii. Na druhou stranu zpomaluje nebo vůbec neumožňuje integraci, dokud jedinec enklávu neopustí. Pokud se znovu zaměříme na matky-migrantky, Akhtar (1999) udává, že mají tendenci více spoléhat na názory a pomoc přátel a rodiny ve vlastní etnické komunitě. Na druhou stranu, pokud vyváží podporu jak od své etnické komunity, tak od okolí mimo ni, pomáhá jí to vytvořit bikulturní mateřství.

Oproti chicagské škole a jejímu pojetí na základě zkušeností 20. století a imigrace z Evropy do USA se dnes setkáváme s mnohem komplexnější teorií, kterou je segmentová asimilace. Dnes tedy nahlížíme na integraci cizinců v rámci celého kontextu jejich migrace. Tedy vnímáme, odkud a kam přicházejí, na čemž závisí i podoba trhu práce, kapitál před migrací, míra rasismu v nové společnosti i sociální síť enkláv v nové kultuře a jejich soudržnost. Integrace se krystalizuje díky těmto aspektům a nemusí mít vždy podobu splynutí s majoritní

společností. Otázkou tedy není, zda integrace dalších generací probíhá, ale do kterých sociálních společností se integrují (Portes, Fernandez-Kelly, & Haller, 2005).

Drbohlav (2001) nabádá k otevřenosti k občanské pospolitosti a přijímání sociálně integrované komunity pro vznik ekonomického rozvoje a tzn. amsterdamského modelu.

Zajímavý pohled na integraci přichází od Ellise a Almgrena (2009), kteří věnují pozornost i změně a přizpůsobení majoritní populace vůči imigraci. S touto myšlenkou se ve výzkumech a článcích nesetkáváme tak často. Integrace by měla probíhat jako postupné sblížování obou skupin, přestože mezi skupinami dále zůstanou rozdíly. Integrace není tedy pouze o přizpůsobení se majoritní společnosti, ale také o tom, že majoritní společnost by měla jít integraci naproti.

Obecně je dnes zkoumání integrace komplexnější a zvažuje veškeré faktory, které na ni mohou mít vliv. Porovnává důvody k migraci, rozdíly kultur a míru předsudků vůči migrantům v majoritní společnosti. Dalším faktorem jsou genderové role a postavení žen v rodině, které buď může podporovat integraci, nebo ji naopak zpomalovat (Bernard, Mikešová, 2014). Jak uvádí Tummala-Narraová (2004), pokud se budeme soustředit na migrantky-matky, vliv na jejich prožívání, zkušenost a integraci v nové kultuře má rodinné zázemí. Roli hraje převážně partnerský vztah a socioekonomické zázemí před odchodem z rodné země.

2.1 Integrace migrantů v Evropě

Téma integrace a asimilace jsou v Evropě zatím jakousi novinkou oproti USA, a to převážně pro jižní, střední a východní Evropu. Střední a východní Evropa se liší hlavně kvůli více jak 40 letému komunistickému režimu, který ovlivnil migrační

podmínky. Přestože můžeme těžit z poznání a výzkumu migrantů v USA, je třeba si uvědomit rozdíly historického kontextu imigrace v Evropě. V 60. letech 20. století byla imigrace do Evropy řízena hlavně poptávkou pracovní síly, a tudíž tématem nebyla integrace migrantů, vzhledem k tomu, že se nepředpokládalo jejich dlouhodobé usazení v Evropě. Následně však každá část Evropy zaujala jiný postoj k tématu integrace. Anglosaský a skandinávský model zastával multikulturní soužití obou skupin, francouzský model vyžadoval kulturní asimilaci a německý model byl vnímán jako nejvíce diskriminační a nepodporující integraci. Situace se mění od 90. let 20. století a dnes jednotlivé modely nejsou tak razantně odlišné (Bernard, Mikešová, 2014).

2.2 Integrace cizinců v České republice

Integrace cizinců v České republice je stále málo prozkoumaným tématem. Prvním zveřejněným dokumentem byly až Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR, usnesení vlády ČR v roce 1999. Podle Bernarda a Mikešové (2014) česká společnost preferuje krátkodobé migrace a nedává prostor pro integraci, vzhledem k negativnímu postoji vůči cizincům. To dokládá také Macáková (2013) a Centrum pro výzkum veřejného mínění. Více jak polovina Čechů cítí, že počet imigrantů je moc vysoký a vidí tuto skutečnost jako problematickou. Hlavní problém vidí ve vyšší kriminalitě a úbytku pracovních pozic. Tento názor zaznamenává převážně u lidí starších 60 let, s nižším vzděláním nebo nižších sociálních tříd. Naopak lidi s vyšším vzděláním a vyšší životní úrovní vnímají imigraci pozitivně.

Jedním z důležitých faktorů pro integraci migrantů v české společnosti je délka pobytu na našem území. Při delším pobytu získávají migranti více možností k navázání vztahu

s českou společností skrz poznávání kulturních zvyklostí a učení se jazyku. Macáková (2013) vidí jako základní problém právě neznalost českého jazyka. Vnímá jej však jako problém velice snadno řešitelný. Česká republika nabízí v rámci neziskového sektoru možnosti vzdělávání cizinců v českém jazyce.

S danými informacemi ohledně jazyka a jednodušší integraci druhé a třetí generace by se dalo tvrdit, že děti migrantů, které vyrůstají v Čechách a prochází českým školským systémem, budou integrovanější. Macáková (2013) uvádí, že převážně předškolní docházka MŠ je pro děti migrantů velmi důležitým bodem integrace, a to díky možnosti rychlé adaptace dětí do 6 let. Ani to ale nemusí být pravidlem.

Dalším faktorem k integraci je přístup ke zdravotní péči. Vzhledem k tomu, že největší skupinu tvoří ekonomická migrace Vietnamců a Ukrajinců, je jejich práce často spojena s většími riziky. A to od těžké manuální práce, až po vyčerpání dlouhou pracovní dobou (Dobiášová, Vyskočilová, Čabanová, 2004). Dobré pracovní podmínky a prostředí umožňují imigrantům lepší integraci do společnosti. Nemůžeme říci, jak by měl správně probíhat proces integrace, a aplikovat jej na všechny skupiny. Tuto skutečnost dokládá analýza Bernarda a Mikešové (2014), kteří popisují toto poznání na integraci dvou největších skupin v české společnosti, Ukrajinců a Vietnamců. Analýza zaznamenává vyšší míru integrace Ukrajinců, což může mít několik faktorů.

Domnívám se, že Vietnamci jsou více uzavřenou komunitou a kulturní rozdíly budou znatelnější oproti Ukrajincům. Jako další důležitý aspekt vnímám podobnost jazyka, který je pro integraci klíčový. Byť by se dalo očekávat, že délka pobytu bude mít vliv na integraci Vietnamců, analýza Bernarda a Mikešové (2014) ukazuje, že délka pobytu má u této

skupiny jenom minimální vliv. Výrazným faktorem pro integraci u Vietnamců je jejich věk při příchodu do České republiky a region bydliště. Druhá generace prochází českou školní docházkou, kde navazuje vztahy mimo vietnamskou komunitu, a tudíž se nedrží v takové pospolitosti jako rodiče, kteří většinou podnikají v maloobchodním prodeji nebo gastronomii.

Česká republika má jistě ještě mnoho prostoru pro zlepšení v pomoci integraci cizinců, a to nejen migrantů ze třetích zemí.

3 Xenofobie

S xenofobií se setkáme ve všech společnostech a kulturách, a to v různých podobách. Je součástí historie. Domnívám se, že každá kultura měla určitou hierarchii společnosti a každý stát byl někdy v konfliktu se sousedním státem nebo s menšinou migrující do společnosti. Nepředpokládáme ani, že xenofobie vymizí, protože ji můžeme vnímat jako přirozený strach z neznámého. Xenofobie má negativní konotaci a je směřována proti skupině nebo jednotlivci lišícímu se od majority. Mnohdy je chápána jako synonymum rasismu. V České republice je spojována především s Romy a v posledních letech také s Araby. Nesnášenlivost nemusí být pouze vůči etnicitě, ale může se týkat jakékoliv skupiny, která je vnímaná jako vybočující ze společnosti. Xenofobie tedy může být mířená i proti homosexuálům, lidem s duševním onemocněním nebo fyzickým handicapem. Co společnost vede k uznávání nacionalistických hodnot a jakou hrají roli média, náboženství, historie nebo vzdělání?

Jak jsem již zmiňovala, média mají zásadní vliv na vnímání imigrace. Na tuto skutečnost poukazuje také Lolashvili (2013), upozorňující na časté zkreslování událostí,

upřednostňování šokujících a poutavých příběhů před fakty a černobílé vystupování hrdinů a padouchů v českých médiích. Zřídka se setkáváme s článkem nebo rozhovorem z pohledu etnické menšiny, ať už jako autorem nebo jako komentátorem. Komunita Romů je v médiích prezentována častěji negativně a je spojena s kriminální činností než s každodenností. Tato skutečnost má vliv na vývoj vnímání rasové heterogenity u dětí, protože bílé děti se tak často nestřetávají s etnickou minoritou.

Cizinci žijící v České republice nepochybně zažívají kulturní šok. Setkáváme se s názory, že Češi nejsou přátelští, neusmívají se, nenavazují oční kontakt a neradi mluví anglicky. Také zákaznický servis v restauracích, obchodech a na poště nebo úřadu je jistě velké téma pro cizince nemluvící česky. Cizinci chování Čechů přisuzují jejich historii, a to především socialistické éře.

V roce 2015 se Česká republika podle médií potýkala s uprchlickou krizí, přestože není cílovou destinací uprchlíků. Uprchlíci byli označeni médii i některými politiky jako nebezpeční islamisté, nikoliv jako lidé utíkající z válečných oblastí, nacházející se v kritické životní situaci (Sedláková, 2017). Vzbuzovaný strach ale může zakrývat zdroj moci a nadvlády. Zastrášená a nejistá populace se stává závislejší na svém „ochránci“ a přijímá opatření, která považuje za nutná, i když mohou omezovat svobodu (Bruce, Yearley, 2006). Nejen Česká republika, ale celá Evropa se potýkala v letech 2015-2016 s uprchlickou krizí. Začala vnikat xenofobní nálada, ze které začaly těžit také politické strany. Přestože počet uprchlíků není v historii Evropy ojedinělý, nyní se evropské státy více brání a vznikají silná ideologická hnutí. Naopak některé ze států uprchlíky přivítaly vřeleji a nabídly programy integrace (Varvin, 2017).

Xenofobie se váže také s dehumanizací. Dehumanizace vytváří vnímání druhého jedince jako „ne-člověka“ a tím dovoluje nelidskost ospravedlnit (Hott, 1974). U národů s traumatizující historií můžeme vnímat větší sklony k potřebě soudržnosti, která se obrací proti skupině, která ji ohrožuje. Zatímco po první světové válce směřovala nesnášenlivost proti komunitě Židů, nyní se ukazuje v podobě boje proti islámu. Migranti jsou zeměmi často odmítáni a zobrazováni jako nebezpeční uprchlíci přicházející do Evropy s úmyslem zavedení zákona šaría. I v tomto případě hraje roli historie. Strach z islámu a potřeba společného nepřítele sahá až do středověku. Se vznikem radikálnějších forem islámu vzniká i větší islamofobie (Varvin, 2017).

Vnímání xenofobie formuje také vzdělání. Na jednu stranu v nás studium historie a jazyka naší rodné země může vzbouzet národní hrdost a do jisté míry podporovat uctívání nacionalistických hodnot. Na druhou stranu nám ale ukazuje svět v barvách multikultury, obohacující náš život o nové poznání jazyka, náboženství a kultury. Byť tuto myšlenku podporuje značné množství studií a výzkumů veřejného mínění, které říkají, že lidé s vyšším vzděláním nepodléhají tlaku xenofobie, je třeba zhodnotit tuto úvahu zcela kriticky. Musíme uvážit i možnost, že lidé s vyšším vzděláním téma xenofobie komentují tak, jak je společensky přijatelné, a otázkou tedy zůstává jejich sebereflexe (Hjerm, 2001).

Pokud se budeme soustředit na výsledky veřejného mínění, můžeme si všimnout, že otázka vzdělání je podstatná. Přesto ale v českých pramenech nacházíme zájem o spojení vzdělání a xenofobie jenom pár let zpět, kdy se začal zkoumat vliv vzdělání na etnické předsudky. Z toho důvodu tedy nahlédnu do zemí s delší migrační historií a zaměřím se na toto téma v USA. Třebaže můžeme vnímat USA jako jednu z ideálních kultur ke zkoumání dlouhodobých jevů migračních pohybů a integrace, i

zde stále nacházíme podněty ke zlepšení jejího uchopení v každodenním životě. Jednou z idejí v USA je zařadit do povinné školní docházky multikulturalitu. Na rozdíl od České republiky je diverzita tříd, od mateřské školy po univerzitu, v USA mnohem větší.

Navzdory tomu ale pedagogové neaplikují integraci antirasistického vzdělávání a spíše se kloní k „color blindness“ neboli barevné slepotě, kterou vnímají jako neutrální. Avšak vnímání rasismu pedagogy má velký vliv i na jejich studenty, a to jakéhokoliv věku. Joyce King (1991) upozorňuje, že i nevědomý rasismus se stává rasismem, pokud pedagog nereflexuje svůj postoj k rase a to, jak může ovlivňovat život studentů. Co si ale pedagogové neuvědomují, je to, že vyjádření předsudků u dětí může mít jinou formu než u dospělého jedince. Zatímco u dospělých se setkáváme s emoční a verbální vyspělostí, kdy mají jasnou představu vnímání rasových rozdílů a dokáží ji zformulovat, dítě se kloní více do vyhýbavé a odmítavé pozice s projevy strachu nebo nedůvěry (Aboud, Amato, 2001).

Pedagogové mateřských škol nezahrnují antirasistické vzdělávání, protože vnímají děti jako příliš malé (Husband, 2010). Stejnou zkušenost má i Ramsey (2004), jež popisuje překvapivé reakce učitelů, kteří mají pocit, že dítě vidí druhé dítě, a nikoliv barvu. Tuto myšlenku ale vyvrací Katz a Kofkin (1997), kteří říkají, že rasa a pohlaví ovlivňují dítě již od raného dětství. Zatímco pohlaví je nahlas vyslovená diference, o rase se nemluví, což prohlubuje stereotypizaci. Výzkumy malých dětí a jejich diferenciálních reakcí na okolí se zaměřují více na pohlaví, přestože rasové rozdíly děti vnímají už před 2. rokem života. Katz a Kofkin (1997) dokonce říkají, že ačkoliv se děti na rasu neptají a neregistrují její společenský význam, jsou si jí vědomy již během 6. měsíce věku. Mezi 4-5

rokem života dokáží děti zařadit etnicitu do kategorií (Aboud, Amato, 2001).

Některé předškolní děti ovšem ještě nerozumí, že barva pleti je neměnná a často ji přisuzují vnějším vlivům (Ramsey, 2004). U malých dětí je třeba vnímat předsudky a preference rasy spíše jako vývojové stádium. Přestože vidíme, že u nich vznikají předsudky, jsou jiného rázu než předsudky dospělých. Samozřejmě, že u dětí vznikají také genderové předsudky, které jsou častějším tématem zkoumání. Nicméně chlapci a dívky mezi sebou, i přes tyto předsudky, dříve nebo později začnou interagovat a sbližovat se, zatímco u rasových předsudků může vznikat větší propast, a proto je důležité se zaměřit i na tuto oblast (Aboud, Amato, 2001).

Pozoruhodné jsou také rozdíly mezi vnímání důležitosti otázek rasy ve výchově. Katz a Kofkin (1997) registrují, že téma rasy je považováno za důležité k diskuzi více mezi bílými rodiči, ale afro-američtí rodiče zase častěji mluví s dětmi o jejich rasové identitě. Motivace k diskuzi je ovšem rozdílná u bílých a afro-amerických rodičů. Zatímco bílí rodiče pocítovali důležitost v učení dětí o rasové rovnosti, afro-američtí rodiče své děti připravovali na setkání s předsudky. Na druhou stranu, bílí rodiče, kteří neměli potřebu mluvit o rase se svými dětmi, o sobě nepřemýšleli jako o skupině s rasovou identitou. To znamená, že svoji rasu vnímali jako normu, o které není třeba komunikovat s dětmi.

Rasa a pohlaví mají také svou roli v budování identity. Ve chvíli, kdy dítě dokáže identifikovat sebe podle pohlaví nebo rasy, začne mít také preference, které přivádí do hry a výběru přátel. Pro děti etnických menšin je identifikace s rasou složitějším procesem, protože na rozdíl od dětí majoritní společnosti dostávají smíšenou zpětnou vazbu (Aboud, Amato, 2001).

3.1 Děti a vnímání rasových rozdílů

Výzkum a poznání, jak děti vnímají rasové rozdíly, se v posledních letech razantně mění. Jedním z nejčastěji citovaných pramenů stále zůstává Allportova kniha *The Nature of Prejudice* z roku 1954. Allport zkoumá vliv rodičů, zázemí, vrstevníků, médií a vzdělání na chování dětí. Nabízí teorii, podle níž se malé děti v rámci své snahy o zalíbení a souhlas s názory rodičů přiklánějí a napodobují emoce rodičů spojené s předsudky. Rozumí dětem jako osobám narozeným bez předsudků, které jim později vytváří rodiče a okolí. Do roku 1975 se v USA také pracovalo s Clarkovým testem z roku 1955, zvaným *The Doll Test*. Afro-američtí manželé a psychologové Kenneth a Mamie Clark se věnovali přístupu malých dětí k rase. *The Doll Test* ukazuje afro-americké děti, před které jsou postavené dvě panenky, kdy dítě dostává otázky typu „Která panenka je špatná?“ nebo „Která panenka je hezká?“. Na konci experimentu děti dostaly otázku, které panence se podobají. Musíme brát v úvahu dobu vzniku tohoto experimentu a jeho metodickou limitaci. Experiment dokazoval nenávisť dětí vůči sobě samotným v kolektivu segregovaných škol. Je zarážející, jak se malé děti vztahují samy k sobě a vnímají rasovou identitu na základě prostředí, ve kterém vyrůstají. Na téma dále navazoval test *Preschool Racial Attitude Measure*, neboli PRAM I a PRAM II, který umožňoval měření předsudků jednotlivých dětí. Test je složen z obrázků a příběhů, kdy na obrázku je v příběhu zobrazen běloch a afro-američan. Díky své komplexitě je jeho metodika méně limitující, protože zahrnuje věk, postoj rodičů a další proměnné. Novějšími testy předsudků jsou P. Katzové a S. Zalkové *Projective Prejudice Test* (1978) a F. Aboudové a A. Doyleové *MRA test, Multiresponse Racial Attitude* (1995). Díky vývoji testů se nyní můžeme vymežit vůči teoriím, že předsudky v dětech formují rodiče a vrstevníci nebo že čím starší dítě, tím vyšší míra předsudků. Předsudky,

stereotypy a diskriminace se u dětí nevyvíjí současně (Aboud, Amato, 2001).

Navazování kontaktu s vrstevníky a blízká přátelství jsou důležitou součástí dětství. Co se týče výběru přátel, dalo by se předpokládat, že děti budou ovlivněny okolím, ve kterém vyrůstají. Preference se budou lišit u dětí navštěvujících multikulturní předškolní a školní zařízení nebo žijících v multikulturním městě či čtvrti. Studie a experimenty v USA se snaží zakotvit přesná období, kdy vznikají rasové předsudky u dětí, ale zatím nenacházíme velkou shodu. Značnou roli hraje kromě věku také prostředí, vliv rodičů, učitelů, ale i to je málo na vytvoření finálních závěrů, proč a za jakých podmínek vzniká preference k rase.

Lze tedy pouze nabídnout určité dílčí závěry výzkumů, které ale mohou být jinými studiemi vyvráceny. Obecně lze říci, že děti si častěji volí za blízkého přítele vrstevníka stejné rasy a stejného pohlaví. Ramseyová i ve svých předchozích studiích zjistila, že častější preference stejné rasy mají bílé děti, nežli afro-americké. V americké společnosti to není překvapivé, protože v dětské skupině obecně převládají sociální postoje (Ramsey, 2004). Důvodem obtížného zkoumání je podchycení veškerých proměnných a náročnost práce s předškolními dětmi, které nejsou zatím schopny konkrétně verbalizovat svoje emoce, proto jsou výsledky často velice sporné.

Na druhou stranu vidím výhodu v práci s takto malými dětmi, protože nezakrývají názory a emoce za společensky přijatelnou normu. Závěry studií mohou zkreslovat i relativně zanedbatelná fakta. Na tuto skutečnost naráží Finkelstein a Haskins (1983), kteří se soustředí na předškolní děti a jejich preference ke stejné etnicitě vrstevníků. Ve svém výzkumu ukazují, jak rozdílná mohou být data, pokud zkoumáme reakce dětí v rámci třídy při aktivitách řízených ve třídě, a jak se mění

při přestávkách. Nedá se tedy vyvodit závěr „takto se chovají děti k vrstevníkům jiné etnicity ve škole“, protože klíčové a zkreslující výsledky pozorování může být i to, v jaké části dne, při jaké aktivitě nebo jak dlouho již skupina dětí tvoří ucelený kolektiv třídy.

Ramseyová (2004) také uvádí, že rodiče a učitelé mohou nevědomě vytvářet hodnotící komentáře ke světlým a tmavým barvám, kdy u tmavých vytváří negativní konotace. V českém jazyce se například setkáme s idiomem jako „mít černé myšlenky“ nebo se slovy jako „černokněžník“. Naopak světlé barvy jsou spojovány s čistotou: „čistě bílá“. Prostředí a materiály pro děti jsou v jasných barvách a tmavé barvy zobrazují záporné postavy.

3.1.1 Intervence

Aboudová a Doyleová (1996a) propojily děti s předsudky s dětmi s nižšími předsudky a nechaly děti debatovat na toto téma. Po rozhovorech bylo zjištěno, že u dětí obecně míra předsudků měla klesající tendenci, ale u dětí již s nižší mírou předsudků neměla vzrůstající. Na základě tohoto zjištění tedy můžeme mluvit o důležitosti a pozitivním vlivu komunikace o předsudcích a rasové identitě.

Podstatné je uchopení intervence a způsob komunikace o menšinových skupinách. Rodiče či učitelé mohou v dobré víře naopak prohlubovat stereotypy o menšině tím, že se snaží zjednodušit určité kulturní znaky, které vnímají jako zjevné. V roce 2016 vznikla kauza ohledně malby na stěnách dětského oddělení FN Motol v Praze, která odkazuje na cizineckou ambulanci. Malíř Libor Škrlík zde vyobrazil postavičky černocho, Asiata a indiána. Asiata například ztvárnil jako postavičku se žlutou pletí a slaměným kuželovým kloboukem. Autor kreseb se ale odvolává na to, že jeho kresby reflektují

svět viděný očima dětí. Aboudová a Amatová (2001) ale právě na tento problém ukazují.

To, že se snažíme dětem přiblížit menšinovou skupinu tím, že například řekneme, že Číňané jedí hůlkami, prohlubujeme tento stereotyp, protože každý Číňan přeci nemusí vždy jíst hůlkami. Adekvátnější postup by tedy u malých dětí mohl být takový, že při učení například dopravních prostředků, zahrneme i dopravní prostředky, se kterými se denně nesetkávají (tuk tuk, rikša atp.). Kulturní informační programy ani zajištění častějšího kontaktu dvou skupin nezaručují efektivní intervenci. Naopak, pokud jsou vedeny nezkušeně, mohou ještě více prohloubit rozdíly mezi skupinami (McGregor, 1993).

Co je tedy efektivní intervencí? Znovu se dostáváme k podstatě vzdělávání. Přestože škola je pouze jeden článek z celé komplexity prvků tvořících pohled na etnickou menšinu, hraje významnou roli. Přestože dítě může do školy nebo školky přicházet již s vytvořenými předsudky, škola může alespoň částečně přispět k modifikaci těchto postojů. Základním kamenem pro modifikaci je sice seznámení s kulturou a častější kontakt multikulturních skupin, ale je třeba dále pracovat tak, aby intervence byla obšírnější. Učení historického kontextu o vzniku a formě rasismu a stereotypů by bylo samo o sobě neefektivní, a naopak by mohlo ještě vytvořit ospravedlňující iluzi.

Historický kontext také sklouzává k označování menšiny jako obětí se všemi jejich znaky, přestože je důležité také ukázat a vést diskuzi o lidech, které se násilí dopouštějí. Mluvit pouze o menšině jako o obětech totiž může mít znovu opačný efekt (McGregor, 1993). McGregor proto dále pracuje s „role-playing“. Hraní rolí umožňuje sebereflexi vlastních pocitů a prožití simulační bezmocnosti diskriminace, čímž se oproti

vzdělávacím programům dostávají k opravdovému jádru. Díky tomuto prožitku může dojít k přeorientování hodnot a postojů.

4 Mateřství v cizí zemi

Migrace a přizpůsobování se novým výzvám zasahuje každého člena rodiny. Ráda bych se ale soustředila v této kapitole převážně na ženy, matky, migrantky, přestože některá z tvrzení nejsou platná pouze pro tuto skupinu.

Prožívání mateřství a zkušenosti migrantek s žitím v multikulturních podmínkách není častým předmětem zkoumání. Podle Fonagyho (2018) se literatura více soustředí na psychopatologii matek a vliv této patologie na vývoj dětí.

Mateřství vnímám jako citlivý zlomový bod v životě ženy, který formuje její identitu. Tento proces v případě matek-migrantek má proto svá specifika, kdy pociťuji důležitost formy, jakou se žena dostává do nové kultury. Různost prožívání mateřství v migraci může být dána způsobem migrace, rodinnou strukturou a napojením na sociální síť v nové zemi. Tummala-Narraová (2004) dodává, že změna kulturního zázemí má vliv na prožívání mateřství, současně i na integraci, způsobující bikulturní konflikt. Zároveň má vliv na dynamiku rodiny. Domnívám se, že tento střet nastává hlavně u tradičních kultur migrujících do západní společnosti. Akhtar (1999) potvrzuje, že jedním z důležitých aspektů je právě velikost kulturních rozdílů. Zkušenost a dopad na psychiku ženy vytváří ale i další okolnosti migrace. Je třeba nahlédnout na důvody k migraci, věk, zázemí před odchodem ze země původní, ale také zázemí připravené pro žití v nové zemi. U matek – migrantek je třeba vnímat, v jakém stádiu mateřství došlo k migraci a zda se stala matkou již před příchodem do nové země, nebo prožila tuto etapu již v nové kultuře.

Prožívání migrace, pokud je plánovaná a nenásilná, probíhá už při plánování přesunu. Jedinec má určité představy o nové zemi; domnívám se, že mohou být často zidealizované. Na změnu prostředí se také nějak připravuje. Odchod od širší rodiny může být na jednu stranu obtížný, pokud má rodina úzké vztahy, na druhou stranu ale podle Tummala-Narraové (2004) ženy fantazírují, že odchod jim umožní větší svobodu. Pro ženy, které prchají z válečných oblastí, tato svoboda nabírá samozřejmě úplně jiné rozměry.

Kulturní identita jde ruku v ruce s pojetím mateřství a formováním genderové role a identity. Mateřství si spojujeme s důležitými osobami vlastní historie. Pokud se žena stane matkou v cizí zemi, kde tyto osoby nejsou přítomny, snaží se nastavit stejné hodnoty a tradice mateřství jako ve své kultuře. O mateřství si přináší určitou vizi, kterou aplikuje ve své nové roli s ohledem na její etnické dědictví. Tlak může vytvářet i její okolí, kdy se od žen očekává udržování tradičních hodnot původní společnosti, a to hlavně směrem k výchově dětí. Mnohdy jsou chápány jako primárně odpovědné osoby za výchovu dětí v rámci obou kultur, které by měly být řádně vyvážené. Tato úloha může vést matky v imigraci k opětovnému propojení s vlastní kulturou, přestože tuto potřebu před mateřstvím nepociťovaly, a k hledání vlastní identity v kontextu dvou kultur. Napojení na svoje etnické dědictví má například podobu znovunavrácení se k víře nebo mateřskému jazyku (Tummala-Narra, 2004).

Dilemata mateřství jsou nepochybně spjata také s druhou generací vychovávající třetí generaci již v multikulturním duchu. Zatímco první generace byla většinou bez podpory, ale také kontroly své rodiny (rodičů), druhá generace může cítit kritiku při výchově dětí a nastavování jiných kulturních hodnot. Kritika samozřejmě může přicházet jak od rodiny matky, tak střetem kultur rodiny partnera. Tyto matky se proto snaží

vybudovat si svoji autoritu a vybojovat svoji rodičovskou roli, zároveň brát ohled na přihlížející prarodiče, ve kterých se zrcadlí truchlení a proces smutku nad migračním procesem (Tummala-Narra, 2004). Dilemata mateřství se ovšem objevují i v dospělosti dětí, a to například ve vztahu matka-dcera. Na jednu stranu matky uvádí, že pokud přichází z velmi tradiční společnosti, jsou vděčné za možnost volby partnera umožněnou jejich dcerám. Na druhou stranu si ale často neumí představit a cítí obavu z potenciálního partnera mimo etnickou skupinu (Tummala-Narra, 2004).

Ve společnosti také narážíme na genderovou a rasovou hierarchii, kdy ženy jiné než bílé pleti mají nejmenší sociální a ekonomickou moc, nehledě na jejich společenskou vrstvu. Právě proto je tato skupina žen nejvíce zranitelnou (Tummala-Narra, 2004).

Rodičovství v imigraci nemá ale pouze stinné stránky. Samozřejmě musíme zohlednit mnoho faktorů jako například strukturu rodiny, důvod pro migraci a sociálně ekonomické postavení. Přesto studie v USA a Kanadě poukazují na zlepšení rodinných vztahů, kdy americká a kanadská kultura, která je zaměřená na děti, měnila dynamiku výchovy kultur, které jsou více autoritativní. Rodiče se více zapojovali do života dětí a byli tolerantnější. Po delší době po imigraci také rodiče podporovali autonomii svých dětí a prohloubila se komunikace (Ochocka, Janzen, 2008). Vzhledem k tomu, že je rodina odkázána prvotně sama na sebe v nové kultuře, musí fungovat kompaktněji, a otcové se více zapojují do života dětí (Londhe, 2009).

Pokud bychom se chtěli zaměřit přímo na Českou republiku, nenacházíme výzkumy o mateřství migrantek a jejich zkušenostech s českou kulturou. Výzkumy se zaměřují primárně na integraci cizinců do české společnosti jakožto pracovní síly.

Migrace celé rodiny je zmíněna velmi okrajově, bez důrazu na prožívání a zkušenosti žen s xenofobií.

4.1 Mateřský jazyk a proces smutku

Imigrace, nehledě na okolnosti, vyvolává proces smutku ze ztráty, ke kterému patří i formování nové kulturní identity. S tímto procesem se pojí také ztráta každodenního používání rodného jazyka mimo rodinu. K této ztrátě se zároveň přidává nutnost učení se jazyka nové země a tlak zejména na matky vychovávající děti, od kterých se očekává bilingvální výchova. Ztráta rodné země vyžaduje integraci dvojí autoprezentace a zároveň přijetí multikulturní výchovy dítěte (Akhtar, 1999). Proces smutku by měla v ideálním případě vyvažovat radost nových zážitků matky s dětmi, což by mělo pomoci oběma stranám při integraci v nové kultuře. Některé rodiny se rozhodnou pro finanční podporu například prarodičů, kteří s nimi žijí a pomáhají vytvářet zázemí kulturních hodnot a udržování mateřského jazyka. Mateřský jazyk je jeden ze základních prvků kulturní identity. Díky dobré znalosti mateřského jazyka je jedinec přijímán jako pravý příslušník své etnické skupiny (Tummala-Narra, 2004). Mateřský jazyk může také v imigraci sloužit pro znovu propojení s vlastním kulturním původem, a to například právě skrze děti, kdy se matka snaží do svého stylu mateřství zasadit kulturní hodnoty své země. Každodenní používání mateřského jazyka může pomáhat zvládnání jejího smutku ze ztráty v imigraci (Akhtar, 1999).

Proces smutku, ale také ekonomická nestabilita mohou vést k izolovanosti matek, jejíž důsledkem jsou sociální, psychologické a psychosomatické potíže. Tyto obtíže mají přirozeně vliv na vývoj jejich dětí (Fraktman, 1998).

4.2 Mateřství a rasismus

Většina imigrantů má zkušenost s rasismem. Přestože jsem již zmínila, že výběr přátel mezi vrstevníky dětí není ovlivněný rodiči takovou mírou, jako se očekávalo, setkáváme se s tím, že ze strachu z rasistických poznámek a předsudků rodiče odrazují své děti od přátelství s dětmi mimo jejich etnickou skupinu. Na druhou stranu se rodiče snaží předcházet rasismu vůči jejich dětem i například tím, že pro ně zvolí dvě jména. Jedno tradiční a druhé euro-americké. Případně volí takové jméno, které jde jednoduše vyslovit i mimo jejich etnickou skupinu. Xenofobie ale nevzniká pouze mimo etnickou skupinu, ale můžeme se s ním setkat i v rámci jedné kultury, ať už jde o barvu pleti nebo například o sexuální orientaci již dospělých dětí (Tummala-Narra, 2004). Ženy jiné než bílé pleti také mají náročnější podmínky v integraci v nové kultuře. Jejich prožívání integrace a celkově migrace je jiné než u mužů (Tastsoglou, Preston, 2005).

V České republice se nejvíce setkáme s tématem rasismu u romské komunity, což není v Evropě ojedinělé. Agentura Evropské unie pro základní práva v roce 2009 uvedla, že průměrný Rom se setká s diskriminací ve státech Evropské unie 4,6krát za rok, a to v zaměstnání, při vzdělávání, zdravotní péči nebo ubytování. Stejný problém uvádí i u Afričanů, kteří zažívají diskriminaci, a to s ještě větším rizikem fyzického napadení (Ghosh, 2011).

4.2.1 „Jiné“ matky

Pokud si představíme mateřství, vybaví se nám žena středního věku s kočárkem, kojící žena, žena držící zdravé dítě, dětský pokoj, doprovázení do školy, na kroužky apod. Určitě si nepředstavíme batole samotné v jurtě, přivázané za kotník k posteli, aby neuteklo, jako ve francouzském dokumentu *Bébé*

z roku 2010. Problémem je, že přesně takto je strukturovaná většina pozorování a studií mateřství. Teorie attachmentu a další západní psychologické teorie nám vytváří obraz „správného mateřství“. Co je ale správné mateřství? Domnívám se, že je potřeba nahlížet na kulturní rozdíly; vnímat a respektovat jejich existenci dříve, než je označíme za patologické. Jak uvádí Jolly (1998), setkáváme se převážně s pozorováním střední střídy bílých rodičů, kteří nám tvoří jakýsi standard. Pokud z tohoto standardu vybočuje určitá minorita svojí kulturní zvláštností, může být nevhodně označena za patologickou. Vraťme se tedy například k teorii attachmentu, kdy západní mateřství vede dítě k samostatnosti a nezávislosti. Teorie už ale nepočítá s kulturními rozdíly, kdy v některých společnostech se naopak cení a cíleně vytváří hodnota kolektivní vázanosti (Roland, 1996).

Gangulyová (1995) mluví o „jinakosti“, která ženy dělí na dvě až extrémní poloviny. První polovinou jsou ženy „exotické jinakosti“, které vybočují jídlem, stylem odívání nebo tancem a hudbou a druhou polovinou jsou ženy „utlačované“, ženy třetího světa. Nelze přitom skrýt barevnost multikulturní společnosti a vidět homogenitu v jedné nebo ve druhé skupině. Stejný problém nastává při racializaci. Racializace je novým pojmem, který označuje a udává rasový význam konkrétní skupině, které připisuje rasovou identitu, přestože ji tato skupina sama neidentifikuje. Tedy racializace je proces připisující sadu charakteristik, které jsou považovány za neodmyslitelné pro členy skupiny kvůli jejich fyzickým nebo kulturním vlastnostem. Nemluvíme tedy pouze o barvě pleti, ale o jazyku, odívání nebo náboženství. Toto členění může vyústit do rasové hierarchie (Garner, Selod, 2015). V kontextu žen-migrantek můžeme pozorovat stereotypy, kdy jsou v rámci racializace vnímány jako zaostalé nebo utlačované svojí kulturou (De Souza, 2004). Důvodem, proč nenacházíme tolik pramenů, které

by nás přiblížily k tématu mateřství v migraci a prožívání matek a dětí je, že ženy byly dlouhou dobu vnímané jako nesamostatná skupina, která přichází jako doprovod muže (Kofman, 1999). Všechny tyto aspekty mohou vytvářet obraz exotické ženy, která přichází jako migrant z patriarchální společnosti do nové země se statutem manželky a matky, zatímco muž přichází s motivací ekonomického zisku.

Racializace a etnocentrismus vytváří předpojatý pohled na mateřství „jiné matky“, což pro ni může být převážně po porodu velice frustrující. Počátky mateřství spojené s porodem pociťuji jako velice citlivé období, kdy žena může zpochybňovat svoje schopnosti stát se a být dobrou matkou. V kulturním střetu dohromady například s jazykovou bariérou se proto může cítit pod tlakem. Tuto myšlenku potvrzuje australská studie NESB (non-english speaking background) žen, která poukazuje na možný střet tradičních a západních kultur ve zdravotnictví, a to například v otázce poporodního procesu zotavování. Zatímco pro ženy středního východu je zvykem pomoc a společnost rodiny a dlouhá doba odpočinku, z kultury západní a ze strany zdravotníků cítily znevažování této tradice jako znamení slabosti a tlak pro rychlé zotavení (Nahas, Hillege, Amasheh, 1999).

I ve výchově dětí a nastavení vztahu matka-dítě najdeme mnoho kulturních rozdílů, které mohou způsobovat dilemata „správného mateřství“. Tummala-Narraová (2004) například poukazuje na rozdíl mezi vnímáním vývojových milníků indických matek žijících v USA. Zatímco v západní kultuře je zvykem již před narozením dítěte připravovat dětský pokoj a vlastní prostor pro dítě, kde bude postupně budovat svoji nezávislost na matce, v indické kultuře je tzv. „co-sleeping“, kdy děti spí do batolecího věku s matkou v posteli, standardní. Ze strachu z předsudků nicméně uvádí, že tuto skutečnost raději například před pediatrem v západní společnosti zamlčují.

I v pozdějším věku nacházíme větší napojení na rodinu hlavně první a druhé generace migrantů. Studenti vysokých škol v USA, nehledě na jakýkoliv rodinný konflikt, mnohem více udržují kontakt s rodiči oproti americkým spolužákům, což může vyvolávat kritiku patologické závislosti a neschopnosti osamostatnění se od rodičů (Durvasula, Mylvaganam, 1994).

Nahlédneme-li zpět do situace v Evropě, můžeme také mluvit o „jiném mateřství“. Setkáváme se hlavně s matkami migrujícími z východní Evropy do západní, a to z ekonomických důvodů. Ovšem mluvíme zde o migraci, kde hlavním rysem je tzv. „nadnárodní mateřství“. To znamená, že matka odjíždí na týdny nebo měsíce za prací a zůstává v kontaktu se svým kulturním zázemím. Ve většině případů také nechává dítě v péči prarodičů či jiných příbuzných. Tyto děti jsou veřejností nazývané jako „opuštěné“ v Rumunsku, „sociální sirotci“ na Ukrajině nebo „bílé sirotci“ v Moldavsku, přestože sirotky nejsou a na matky je vyvíjen společenský tlak pro návrat do rodné země (Lutz, 2017).

Východoevropská výchova dětí v postkomunistických státech má svá specifika, přestože se kultura, jazyk i tradice těchto států odlišují. Nahlédneme-li na výchovu dětí v postkomunistických státech očima severní Ameriky a Kanady, hlavní rozdíl vidíme ve větším důrazu na poslušnost, a to primárně mířenou k rodičům, prarodičům a dalším autoritám, například ve školství (Zhurzhenko, 2004). Prarodiče hrají důležitou roli ve výchově dětí, a to hlavně babičky, kolikrát nahrazující péči matky v každodenní péči o děti (Nesteruk, Marks, 2009).

Domnívám se, že velký kulturní rozpol nastává v otázkách liberálnosti výchovy a fyzických trestů, kdy mezi matkami migrujícími do České republiky ze západních kultur a matkami v České republice může vznikat napětí způsobující kulturní

konflikty. Přestože vnímám, že do střední a východní Evropy vnikají trendy západního a severoevropského rodičovství. Nezpochybnitelný vliv výchovy dětí v komunistickém režimu může i nadále v české kultuře doznívat. Rodičovství západní kultury může být chápáno jako velmi demokratické, s nedostatečným respektem vůči autoritám a bez nastavení pevných hranic mezi rodičem a dítětem (Nesteruk, Marks, 2011). Zatímco důležitými hodnotami v postkomunistických státech je respekt k autoritám, který je vnímám i ve vzdělávání, kdy nejen výchova rodičů, ale i škola je chápána jako odpovědná za mravní vývoj dětí. Současně se také klade důraz na rozvoj sebekázně, kterou si dítě internalizuje (Bronfenbrenner, Condry, 1970). Na druhou stranu si rodiče, kteří byli vychováni v přílišném autoritářském stylu rodičovství, uvědomují, že striktní výchova měla pozdější vliv na jejich vývoj sebevědomí, sebejistoty a kritického myšlení nad názorem autorit. Zůstaneme-li u otázky vývoje sebevědomí, každá kultura také jinak přistupuje k motivaci a chvále při výchově dětí. V USA můžeme vnímat větší zapojení a chválu dětí, nehledě na jejich dovednosti a výkon, což ale umožňuje zdařilejší inkluzi. Ve výchově dětí východní Evropy je ale zpětná vazba založena na objektivních výsledcích (Nesteruk, Marks, 2011).

5 Výzkumný projekt

5.1 Metodika výzkumu

Diplomová práce cílila na matky cizinky migrující do České republiky z odlišného kulturního prostředí a jejich zkušenosti a prožívání výchovy dětí v imigraci. V rámci toho jsem chtěla zjistit více o tématu xenofobie vůči nim a jejich dětem. Výzkumného šetření se zúčastnilo 6 matek, metodou polostrukturovaných rozhovorů vedených v anglickém jazyce.

V následující části budu matky cizinky označovat jako respondentky.

5.2 Metoda výzkumného šetření

Výzkum byl zpracován kvalitativní formou polostrukturovaných rozhovorů. Pro zpracování rozhovorů jsem zvolila metodu interpretativní fenomenologické analýzy (dále jen IPA). Mým cílem bylo zachytit a porozumět žité zkušenosti respondentek v ČR.

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem vytvořila závazné schéma s okruhem otázek:

1. Can you tell me something about your culture and the differences you see between raising children here and in your country, if there are any? Have you ever been treated unfairly here in Czech Republic?
2. If yes, how often do you experience it? How do you understand it?

3. Can you tell me more about the situation? How did it make you feel?
4. How did you respond?
5. How did you cope with it? Do you feel like this experience affected you?

Dále byl rozhovor doplněn o základní informace jako:

1. Where are you from?
2. How many children do you have and what is their age?
3. Why did you move to Czech Republic?
4. Is your husband Czech or also a foreigner?

Důvod pro otázky na kulturu respondentky nebyl pro položení hypotéz k psychologii národa, ale převážně pro pochopení normy ve výchově dané respondentky. Odpovědi mi pomohly ve vytvoření uceleného obrazu respondentky a dále otevíraly otázky kultury, identity a prožívání.

5.3 Cíl výzkumného šetření

V České republice žije mnoho rodin cizinců a rovněž řada smíšených manželství s dětmi v předškolním věku. Cílem výzkumného šetření bylo prozkoumat, zda se respondentky v České republice setkávají s xenofobií, kdy jsem záměrně nepoužila slovo xenofobie, ale nahradila jsem ho spojením „unfair treatment”

Jak na tyto děti a na jejich matky Češi reagují?

Jak matky cizinky prožívají reakce Čechů?

5.4 Výzkumný vzorek

Původní realizace výzkumu měla obsahovat deset rozhovorů, nicméně vzhledem k epidemické situaci covid-19 by třetina rozhovorů musela být řešena on-line, vzhledem k tomu, že některé z respondentek odmítly domluvenou schůzku v době karanténního opatření. Domnívám se, že při on-line rozhovorech by práce nabrala jiný charakter než zbytek již dokončených rozhovorů. Bohatost dat mi nicméně umožnila omezit konečný počet na 6 respondentek mladší a střední dospělosti žijících na území České republiky a vychovávajících děti předškolního věku.

Výzkumné šetření probíhalo v domácím prostředí respondentek či na místě, na kterém se cítily bezpečně. Všechny rozhovory probíhaly v anglickém jazyce a pro pět respondentek nebyl anglický jazyk jejich mateřský.

Výzkumný vzorek jsem vybírala záměrným výběrem s cílem detailní analýzy každého vzorku. Díky své profesi jsem byla dlouhodobě v kontaktu s komunitou matek cizinek skrz sociální sítě, která mi vnukla myšlenku tématu práce. Vytvořila jsem tedy příspěvek, kde jsem respondentky oslovila, zda by byly ochotné zúčastnit se rozhovoru. Záměrně jsem neupozorňovala na téma xenofobie s ním spojeného, neboť mě zajímalo rozdílné vnímání pohledu na tento fenomén ve spojení s mateřstvím a životem v České republice. Respondentky jsem požádala, aby mě v případě zájmu kontaktovaly. S těmi, které tak učinily, jsem udělala krátký rozhovor, pro zjištění, zda řádně reprezentují zkoumaný fenomén a splňují stanovená kritéria pro homogenitu vzorku.

Vnímala jsem velkou motivovanost a velký zájem o výzkumné šetření a před každým rozhovorem jsem získala informovaný souhlas respondentů.

5.5 Příprava výzkumného šetření a předporozumění problematice

V nulté fázi analýzy jsem reflektovala vlastní zkušenosti s tématem multikulturní výchovy a integrací matek cizinek v České republice. Vzhledem k výběru fenomenologické analýzy IPA, jsem data získávala tak, aby bylo možné nahlédnout do detailního popisu zkušenosti respondentek s daným fenoménem a dát respondentkám dostatečný prostor pro prožitky, zkušenosti a emoce. Při přípravě polostrukturovaného rozhovoru jsem se snažila vcítit do situace nově příchozí matky cizinky a vytvořit tak okruhy témat, která by jí mohla být blízká. Se strukturou otázek mi pomohla také rešerše výzkumů a článků, jak v České republice, tak v zahraničí. Zároveň jsem těžila z jichž proběhlých rozhovorů v rámci své profese a setkávání s cílovou skupinou, která mě dovedla k často zmiňovanému tématu xenofobie. Chtěla jsem se přiblížit tématu xenofobie nepřímo, zda a jak ji ženy vnímají vůči sobě a svým dětem, a zaměřit se na prožívání a strategii zvládnání.

Ve této fázi jsem se dále zaměřila na zkoumanou problematiku a na to, jak zasahuje do mého života. Jak uvádí Willigová (2013), IPA, jako fenomenologická metoda, bere v úvahu vliv výzkumného pracovníka, který přestože zkoumá zkušenosti respondentů z jejich vlastní perspektivy, nemá možnost získat přímý přístup této zkušenosti a rovnou její analyzovat. Proto vlastní interpretace výzkumníka je nedílnou součástí fenomenologické analýzy. Tato fáze předporozumění tedy zahrnovala sebereflexi, zda a co by mě mohlo ovlivňovat ve výzkumu zvoleného tématu. Vzhledem k tomu, že jsem několik let v denním kontaktu s cílovou skupinou, je otázkou, zda mě tento kontakt ovlivnil či mi dal lepší, objektivní náhled na téma. Uvědomila jsem si, že sdílení negativní zkušenosti a kulturního nepochopení je častější téma, než sdílení pozitivní

zkušenosti, což může ovlivňovat moje předpoklady o frekventovaném výskytu střetu kultur a xenofobního chování oproti realitě.

5.6 Průběh výzkumného šetření

Časový rámec rozhovoru probíhal od listopadu 2019 do března 2020. Výběr místa rozhovoru jsem nechala na jejich uvážení. Při seznámení s respondentkami jsem se představila a navázala bližší kontakt. Výhodou anglického jazyka je neurčitost tykání či vykání, a proto jsme se automaticky oslovovaly křestními jmény, což pomohlo navázat s respondentkou bližší kontakt. Respondentky jsem vždy znovu požádala o svolení s nahráváním rozhovoru. V neposlední řadě jsem respondentkám předložila informovaný souhlas, požádala je, aby si jej přečetly a v případě souhlasu podepsaly.

Již v úvodním představení jsem vnímala velkou otevřenost k rozhovoru. Respondentky často reagovaly na moje viditelné těhotenství a byla znát jejich úleva rozhovoru matky s matkou pro očekávané pochopení. Vzhledem k mé bilingválnosti se ze začátku domnívaly, že mluví také s matkou cizinkou. Obojí tedy určovalo počáteční téma rozhovoru. Po krátkém představení jsme s respondentkou přešly k rozhovoru. V úvodní části rozhovoru jsem se nesoustředila na osobní údaje, aby pro respondentku rozhovor nepůsobil anamnesticky a uměle. Během dialogu jsem si dávala pozor, aby osobní údaje vyplynuly samy a případně jsem se doptala na chybějící fakta ke konci rozhovoru. Z toho důvodu jsem se nejdříve tázala na kulturu respondentek, nikoliv na věk, počet a věk dětí nebo jak přišly a proč žijí v ČR. Respondentkám jsem se snažila dát dostatek prostoru pro detailní popis jejich zkušenosti a prožívání. Často jsem vnímala svoji iniciativu k dotazování se na prožitky se zkoumaným fenoménem a snahu usměrnit rozhovor, když se

vzdaloval od tématu nebo respondentka vyprávěla příběh, který nebyl její. Každý rozhovor přinášel lehce odlišná podtémata spojená se zkoumaným fenoménem, která jsem ale vnímala jako relevantní a pokud neodbočovala od tématu, nechala jsem respondentku spontánně pokračovat. Ve všech rozhovorech jsem cítila přirozenou plynulost až na jednu výjimku, kdy jsem se obávala, že rozhovor byl moc strohý, přesto jsem se k němu v prepisu vrátila a byla překvapena jeho důležitostí. První rozhovor jsem ihned nepřepisovala, nicméně jsem si jej pro svou kontrolu a sebereflexi několikrát poslechla. Zhodnotila jsem své vedení rozhovoru a rozhodla jsem se k opakovanému zvážení místa rozhovoru, časového rámce a udržení tématu, který se bude vztahovat opravdu k dané respondentce, nikoliv ke třetím osobám.

5.7 Způsob zpracování dat

Během rozhovorů s respondentkami jsem s jejich svolením vytvořila audionahrávky, které jsem převedla do doslovné transkripce, kterou jsem po řádcích očíslovala a vytiskla. Se svolením respondentek používám v prepisu u jejich jmen a také u jmen jejich rodinných příslušníků pouze jedno z písmen z křestního jména. Získaná data jsem dále zpracovávala pomocí Interpretativní fenomenologické analýzy.

Při analýze prvního textu jsem po opakovaném čtení poznámek psaných rukou v českém jazyce vnímala nesourodost a nepřesnost vlastní interpretace. Uvědomila jsem si, že pro zachycení „insider’s perspective“ i mé poznatky musí být v anglickém jazyce pro aktivní zaujetí do problematiky. Proto jsem přistoupila k rozboru textu v anglickém jazyce a až po dokončení analýzy jej přeložila. Podtrhala jsem nejprve úseky textu, které jsem cítila jako důležité, a poté zapisovala do textu poznámky. Přínosná pro mne také byla dekonstrukce textu, která

mi pomohla najít společná témata. Následně jsem opakující se témata a podtémata zaznamenala do tabulky.

5.8 Etické aspekty výzkumného šetření

Respondentky jsem před zahájením rozhovoru požádala o informovaný souhlas a vzápětí jim vysvětlila průběh, zaměření a účel výzkumu. Respondentkám jsem dále odpověděla na případné dotazy a všechny informovaný souhlas poskytly. Respondentky byly seznámeny s tím, že rozhovor bude nahráván a dále přepsán a souhlasily s uvedením křestního jména nebo přezdívky a s uvedením země původu. Nakonec jsem se ale rozhodla použít pouze jedno z písmen křestních jmen a ponechala pouze země původu. Na počátku každého rozhovoru jsem respondentky informovala o jejich právu neodpovídat na otázky a ubezpečila je, že jejich případné odmítnutí bude respektováno. Žádná z respondentek však této možnosti nevyužila. Ke konci setkání jsem ukončila nahrávání rozhovoru, tuto skutečnost s respondentkami sdílela a reflektovala s nimi náš společný dialog tak, abych měla jistotu, že odchází v psychické pohodě.

6 Výsledky výzkumného šetření

V rámci této kapitoly popisuji a shrnuji výsledky výzkumného šetření diplomové práce. Nejdříve se soustředím na analýzu jednotlivých rozhovorů a poté na souhrnnou analýzu. Témata rozdělují na čtyři hlavní, pod která spadají podtémata, což jsem tabulkově znázornila v přílohách č. 1–4. Témata potvrzují přesnými citacemi výpovědí respondentek výzkumu, které jsou označeny číselně, a to nejdříve stranou a poté řádkem textu.

6.1 Analýza jednotlivých rozhovorů

Respondentka H

Respondentka H pochází z Jihoafrické republiky, žije se dvěma dětmi a manželem pocházejícím z České republiky. V České republice žije 8 let.

Téma 1: **Upbringing and culture**

Respondentka H popisuje rozdíl v mateřské péči v Jihoafrické republice a v České republice délkou mateřské dovolené: „*Well, moms are here on maternity leave forever. We have 4 months.*” (1.21 - 1.22) Dále poukazuje na to, že podle jejího názoru rodiče v České republice děti osamostatňují moc brzy bez ohledu na jejich věk: „*The parents here are willing to let go of their kids very young. Like the kindergarten is taking the kids for a week on a camp. And they are 3 to 5 years old. That would never happen in South Africa. Never! They won't let the kids sleep anywhere at that age.*” (1.22 – 1.25) Nicméně si na tuto situaci zvyká, přestože je pro ni nepředstavitelná: „*I am used to it now. Because the kids are in kindergarten and school for a while now. I still don't let them go to the camps. I cannot imagine that so small they would go for a night somewhere. Day things are ok. Like school trips. I still don't want to send them for sleepovers with other kids, school and teachers.*” (1.33 - 1.36) Přesto ale nerozumí důvodům: „*It is almost like the parents want to get rid of their kids. In South Africa, moms are trying to hold on to the kids.*“ (1.38 – 1.39)

V době, kdy její děti byly v kojeneckém věku, vnímala soudy ostatních žen, ale nepřikládá tomu žádný význam a nepovažuje tyto situace za standardní: „*When my kids were babies, someone asked me once or twice why they were out when it was summer and stuff like that. I had all the Czech ladies trying to tell me that I shouldn't be outside in 30°C because of*

the baby. But these are small things. But I have never experienced that. Just in summer. I was told many times that I should be inside with the kids. So, I think it is just random situations. It is not a standard, I don't think." (2.60-2.67)

Respondentka vnímá předsudky cizinců žijících v České republice, a to hlavně na sociálních sítích a označuje je za směšné a nechce se jimi zabývat. Českou republiku vidí jako velice přizpůsobenou dětem s kvalitním školstvím: *„I often look at the discussions on Facebook from other expats and I think they are ridiculous. I think it is nice here with kids specifically, wherever you go it is mostly kids friendly. Schools are good. I don't care about the expats. The schools are good.*" (2.98 – 2.101)

Jihoafrická republika, která podle respondentky disponuje levnou pracovní silou, umožňuje dětem vyrůstat v domácnosti se služebnou, a to podle jejího názoru děti zhýčkává: *„Also kids are a bit more spoiled in South Africa because everyone has a maid five days a week. There is lots of cheap labor. So, they don't work in the garden or clean up after themselves. They don't do stuff like that because the maid does it.*" (4.136 – 4.138) Na druhou stranu vnímá důraz na disciplínu a otevřeně mluví i o fyzických trestech: *„Ou, we spank! Now it is not allowed in schools anymore, but we are very much pro that. In South Africa it is quite strong on the discipline. There doesn't have to be spanking but very strict. Maybe now the new generation of moms are slowly maybe changing towards different styles, like kids' feelings, and how they should express themselves or whatever, I don't know. I voice myself. Not unreasonably, but I believe there should be some consequences.*" (4.140 – 4.145)

Vzhledem k zemi původu Respondentky H hraje v její výchově velkou roli bezpečí, které opakovaně v rozhovoru zmiňuje a

prolíná všemi tématy. U tématu výchovy se ukazuje ve strachu o děti, kdy má pocit, že se v České republice setkává s velmi brzkým odloučením od matky, ať už formou odloučení na školky a školy v přírodě, tak i v každodenním životě, kdy vidí děti s matkou na ulici. Vznikají tím i konflikty mezi ní a manželem: „*The only thing I would have to say is, how the Czech moms allow their kids a lot of freedom. Like away from the mother. And J and I have disagreements about this because in South Africa, it is also because of the safety concern.*“ (1.3 – 1.5) Pouhá představa situací, kdy cítí nebezpečí u vlastních i cizích dětí, ji značně stresuje: „*And here you see like really small kids walking to school by themselves. And I think that is the biggest thing. Because if I think about letting my child walk to school, I want to die inside. I am like: ‘No!’*” (1.9 – 1.11) „*Next year, J wants my older son to walk by himself to school and I said no. There is no way in hell. I will walk him to school until it will embarrass him, I don't care. So I think that is the biggest thing. I just see also a lot of the time small kids walking way ahead of the mom and the kid is reaching the pedestrian crossing. Or a tiny little 2 year old on a kid bike and moms are very chilled about it.*” (1.14 – 1.18) Vliv kultury Jihoafrické republiky na výchovu a téma bezpečí reflektuje: „**M: Do you feel like the security in South Africa is affecting the parenting of children?** **H: I think only in the way that the kids are more protected. More hold back. More controlled. Where they go, when they go. We drop them, we pick them up.**” (4.129 – 4.133) „*But in South Africa mothers take us to school until we can drive ourselves. And pick us up, and take us to all our activities, even 18 years olds.*” (1.5 – 1.7)

Téma 2: **Language**

Respondentka H česky rozumí, ale nemluví. Snaží se vyhýbat úřadům a v komunitě českých matek vyhledává ty, se kterými může komunikovat v anglickém jazyce, což je pro ni

nekomfortní: „*Once you are at a party and they know that you don't speak Czech, they try to talk to me for a while. And, you know, you find one or two moms that you can kind of stand with every party, so you speak to them. I mean, yes, it is uncomfortable. Most of everything is in Czech. Yeah, now I can. I understand what is going on. And usually I just say something in English, and they all acknowledge, and they continue in Czech again.*” (2.71 – 2.78)

Pokud Respondentka H musí jednat s úřady, prosí o pomoc manžela: „*But public offices... I am still trying to avoid. Or I tell J: 'Hey, I am on the way to the post office, please, if I call you, answer your phone.'* Because that means I need help.” (3.78 – 3.80)

Obě děti respondentky mluvily převážně anglickým jazykem, dokud nezačaly chodit do české MŠ. Respondentka necítila obavu, ale vnímala nejspíš stud manžela, že děti českého otce nemluví dobře česky: „*Because I think they both basically started speaking Czech when they started kindergarten. Because it was mostly English with me. J was more stressed about it than I was. Because I don't know.. He felt I guess shy that his kids didn't speak good czech with a czech daddy.*“ (3.104 – 3.107) Nikdy si na jazykové znalosti dětí nikdo ze stran MŠ nestěžoval: „*We never got complaints from the teachers.*” (3.109)

Téma 3: **Racism/Xenophobia/Unfair treatment**

Respondentka H popisuje Jihoafrickou republiku jako nebezpečnou a velmi rasistickou zemi, do které se vrací pouze na prázdniny. Dráždí ji, že v JAR podle jejího názoru chybí svobodomyšlnost, proto se do země vrátit nechce: „*South Africa is not an option, so...*“ (2.43 – 2.44) „*I don't want to go back. Safety, racism. We are more free spirited. People there are not*

open minded, and it annoys me. I can be there. I can go there on holidays for one or two weeks.“ (2.46 – 2.48) „*Ou yeah! We are a very racist country. Yes, for sure! Definitely.*“ (2.50 – 2.51) V Čechách se sice setkává s negativní zpětnou vazbou černochů, ale vyhodnocuje je jako irelevantní v porovnání se svojí zkušeností ze země původu: „*I have met mixed feelings from black people here of course. I had some clients, black clients. They have different views I think on that. But still. It is not extreme here as back home.*“ (2.50 – 2.52) Sama se setkává s nespravedlivým chováním vůči její osobě v České republice, ale ne tak často, aby ji to obtěžovalo: „*I think it happens. But not so often that it would drive me crazy.*“ (2.54) V konečném důsledku si myslí, že situace jsou spíše náhodné a rozhodně nejsou standardem: „*So, I think it is just random situations. It is not a standard, I don't think.*“ (2.66 – 2.67)

Respondentka H se domnívá, že matky cizinky přehánějí a měly by přijmout fakt, že když se stěhují do cizí země, nebude vše stejné jako v jejich rodné zemi. Ona sama některým českým tradicím také nerozumí, ale nestěžuje si: „*I think they exaggerate small things and make it sound worse than it is.*“ (4.120 – 4.121) „*But you have to be prepared for that when you leave your country. You cannot move continents and expect everything to be as it was.*“ (4.123 – 4.124) „*There are a lot of Czech traditions that I am like: 'What is this?'. But you know, I am in a different country, you can thank some of it or leave some of it but it doesn't mean you have to complain about all of it.*“ (4.126 – 4.128)

Respondentka H je v České republice šťastná: „*I am very happy here. I don't think we will leave. I am really happy.*“ (3.98)

Téma 4: Assimilation

Respondentka H se do České republiky přestěhovala pár měsíců předtím, než otěhotněla. Jelikož nepracovala a byla často sama doma, cítila se kompletně odříznutá od okolního světa. Až díky těhotenství a později dětem si začala vytvářet přátelství: „*We were here like 4 months before I got pregnant. I think for me it got better here when I had kids. Because I didn't work and I was completely cut off. I would leave to work and I would be home pregnant. And then I started making friends because of the pregnancy. Because you join mommy groups and mommy dinners. Most of the friends I have now I made through pregnancy related groups and we are still friends. And we have more babies all of us.*” (3.89–3.94) Přátelství vzniklo hlavně mezi matkami cizinkami: „*...it is like people from everywhere. Serbia, Greece, lots of Africans...*” (3.96)

Okolí na respondentku H, podle jejího názoru, nereaguje se záměrem xenofobně zaútočit, ale vnímá nekomfortnost a mrzutost lidí se situací při zjištění, že mluví pouze anglicky: „*I think it is not a racist problem. I think the problem is that the person you are dealing with is uncomfortable because they cannot communicate with you maybe in English and they just shut down. I don't think it is because they try to be ugly to you because you are a foreigner. They might be annoyed just with the situation that they can't communicate.*” (2.54 – 2.58)

Interpretace rozhovoru:

Respondentka H byla z rozhovoru nervózní a bylo patrné, že by ráda, aby netrval příliš dlouho. Jako jediná z respondentek prožívala větší míru xenofobního chování ve své rodné zemi, proto jsem ji do svého výzkumu záměrně zařadila. Bylo znatelné, že její porozumění xenofobie je na jiné úrovni než u jiných respondentek, vzhledem k jejím zkušenostem z Jihoafrické republiky.

Pro Respondentku H bylo nejdůležitějším tématem svoboda a bezpečí. Při tématu bezpečí ve spojitosti s dětmi se několikrát otrásla a bylo vidět, že ji téma nahání hrůzu.

Respondentka J

Respondentka J pochází z USA, žije se třemi dětmi a manželem pocházejícím také z USA. V České republice žije 4 roky.

Téma 1: Upbringing and culture

Respondentka J pochází z velkého města v USA, které popisuje jako velmi multikulturní, s uvolněnou atmosférou, skoro jako svatyni pro smíšené kultury: „...so it's still a really laid-back atmosphere.” (1.5) „So, there is lots of diversity, a lot of mixed cultures and it is something that the city prides itself in as a sanctuary city. It is a place where people are safe to go as refugees, they will not be extradited to their country of origin.” (1.5–1.7) Je zvyklá na multikulturní prostředí, a i proto pro ni bylo samozřejmé, že jednou bude žít v cizině: „...so I am used to this mix cultural experience.” (1.9) „So, for me living in another country was just kind of: ‘Of course! Why wouldn't I..’” (1.31) „Of course I am going to live in another country. Because that is what my life is.” (1.32 – 1.33) „But yeah.. It is.. I kind of grew up in a multicultural mentality.” (4.132) „...and I was raised with other cultures.” (4.141) Multikulturní prostředí ji naučilo přijímat lidi takové, jací jsou: „I was taught to be very accepting of people and where they are at in their current situation.” (4.141 – 4.142)

Souzení výchovy vnímá jak zde v České republice, tak ale i v USA. V USA proto, že neuznává fyzické tresty, je vegetarián a ráda by své děti učila sama v domácím prostředí: „I feel like I get more judgement at home. Honestly. I get a lot of judgement

here.” (2.58) „*I get a lot of blanks at home for not spanking my kids.*” (2.60–2.61) „*Or that my kids are not going to grow tall enough on a vegetarian diet.*” (2.63–2.64) „*Or that will lack experiences if I home school them.*” (2.64–2.65) V Čechách si všímá soudů v návaznosti na výchovu a angličtinu: „*I get a lot of judgement because, you know, I am the mom yelling at her kids in English.*” (2.58 – 2.59) Svoje děti popisuje jako velmi hlasité americké děti, což někdy podle jejího názoru způsobuje kulturní střet: „*But I have felt quite... I don't know... maybe culturally attacked.*” (4.152 – 4.153) „*But definitely looked down on because my children were not behaving exactly like Czech children. My kids are very loud, American children.*” (4.153 – 4.155). Podle jejího názoru mají české děti tendenci být zdvořilejší a tišší, což ale chápe více jako negativní stigma, kdy děti jsou viděny, ale ne slyšeny: „*I feel like tend to be more polite in their volume particularly.*” (4.158) „*...kind of the mentality of the 90 s in the States when the children were seen but not really heard. I feel like that is still kind of a stigma that Czech children carry.*” (4.159 – 5.161) Rozumí tomu, že láká pozornost okolí, protože lidé mohou vnímat její děti jako velice hlučné: „*Because, you know, to me it is normal but for someone here, you know, it can be overwhelming to hear a lot of loud noises from multiple children and I carry a little army with me everywhere I go.*” (5.167 – 5.169) Zároveň má pocit, že je na ni pohlíženo jako na příliš mladou matku s mnoha dětmi: „*I do get a lot of the looks of ‘are all these yours?’ because I don't look like I should have three children. I am definitely the youngest mom in the preschool.... I don't look like I am 31, I have children that are half my height and it is like, why do you have children that are this old and you look so young.*” (5.169 – 5.175) Soudy k její výchově jsou také mířené ke každodenním záležitostem jako vhodné oblékání dětí nebo jejich chování v dopravních prostředcích: „*Lot of them were about hats. Twice last week was about hats.*” (6.210) „*I let my children have the autonomy of*

deciding whether they are hot or cold.” (6.212 – 6.214) „But an old lady didn't like how he was sitting and was giving me an earful of how it is not safe.” (6.219 – 6.220)

Respondentka J se setkala v Čechách také s předsudky: *„I have been told to go back to England. If my kids can follow the directions on a train. I need to go back to England. And then I kindly responded: ‘This is our home.’ in Czech I responded that we are not from England.” (7.256 – 7.258)*

Téma 2: Language

Respondentce J se jeví jako zřejmé, že spouštěč pro konflikt je anglický jazyk: *„I do know that most of the time when I hear comments is after they clearly heard me speaking English to my children.” (6.228 – 6.229)* Na druhou stranu ale na své děti mluví i česky, což v okolí vyvolává, podle jejího názoru, možné zmatení. I tomu tedy přiřkládá důležitost: *„But I don't know that it is necessarily related because I also speak in Czech to my children.” (6.229 – 6.230)* *„It really confuses people when I am on my phone in English and then I turn because my kids speak out their languages too and I turn to them with another language and then I am telling them to sit down in Czech or something like that.” (7.273 – 7.276)* Je pro ni důležité, aby ona i její děti mluvily česky, přestože její manžel ani jedno z dětí česky mluvit nechce: *„I can actually catch Czech very easily. I have picked it up quite fast. And so for me it is a pity that I didn't have it when I was younger because I would be so much successful now...” (4.123 – 4.125)* *„I am sitting here with my child who doesn't want to speak czech and I am like: ‘No, he needs to speak Czech. No more English at preschool. He needs to speak Czech.’” (4.126 – 4.128)* *„...my husband doesn't speak Czech so that is never going to happen.” (4.129 – 4.130)* Říká, že česky se dorozumí dostatečně na to, aby se ubránila v nepříjemných situacích: *„Enough. Enough to*

understand situations and to speak my peace into them.” (6.198)
Chápe, že kultura se pojí s jazykem, a proto naučit se česky pro ni bylo klíčové: „*Because there is so much about culture that is based around the language that you just don't understand until you can learn to speak to people. And so, for me, language has always been key.*” (7.240 – 7.242)

Téma 3: Racism/Xenophobia/Unfair treatment

Respondentka J uvádí, že USA je pro ni zemí více možností s mnoha pestrostmi: „*M: Aah, I see. More possibilities. J: Yeah, right.*” (1.26 – 1.27) „*And diversity is very important for people.*” (1.30)

Dostává se do konfliktů zejména se starší generací Čechů, kterou chápe jako méně trpělivou v komunikaci s cizinkou: „*And I do find a lot more patience with maybe our parents' generation but the generation ahead there is no patience with trying to struggle in a Czech conversation.*” (1.35 – 1.36) Ale nejen v kontextu s jazykem, ale i potřebou sdílet zkušenosti a rady: „*...it is usually the grandparents that you really have a struggle with communicating or with them feeling they need to add their experiences or that is definitely I found something to be true.*” (1.37 – 1.39) „*But an old lady didn't like how he was sitting and was giving me an earful of how it is not safe.*” (6.219 – 6.220)

Respondentka J xenofobnímu jednání rozumí jako nevzdělanosti lidí, a proto ho nevnímá jako nespravedlivé: „*I don't know about unfairly, because from a cultural context I understand why a person would say the things that they do. In response to people from other countries. I understand and so I don't know it is necessarily unfair. I think it is totally warranted for people who lack an education.*” (4.149 – 4.151) Často se se svými dětmi dostává do situací, kdy někdo hodnotí její způsob výchovy: „*Last week, yes. It happened almost every day last*

week." (6.208) Tyto situace nevznikají sice každý den, ale pociťuje, že přichází ve chvílích, kdy se sama necítí komfortně ve své roli: „*I don't experience it all the time, every day. Usually comes at the points when you are feeling the worst at your parenting.*” (6.223 – 6.224)

Respondentka J mnohdy zmiňuje situace ve veřejné dopravě: „*But an old lady didn't like how he was sitting and was giving me an earful of how it is not safe.*” (6.219 – 6.220) „*...on the train while the one kid is sitting in...*” (6.225) „*If my kids can follow the directions on a train, I need to go back to England.*” (7.256 – 7.257) „*And so it was the occasion where my son was sitting with his feet off the seat with his stomach on the back of the seat and I told the lady...*” (8.287 – 8.288)

Ve vztahu k dětem se v konfliktních situacích staví do role dominantní protektivní matky: „*Oftentimes I get kind of the dominative mom protective... being like: ,They are my kids, they are my problem, not yours.‘*” (6.201 – 6.202) „*...I am not afraid to say things like that.*” (6.203 – 6.204) a přeje si, aby ji lidé respektovali v její roli: „*...let me parent instead of stopping me.*” (6.203) „*...maybe you should step back and let me parent.*” (6.205) „*...if you just give me the space.*” (6.206) Jindy ze situací odchází: „*...and I walked away.*” (5.194) S dětmi po jednom z incidentů mluvila velice otevřeně a snažila se jim vysvětlit svoje chování: „*I only had to talk about it only in one occasion with my children because only one time that I did not handle myself appropriately.*” (8.284 – 8.285) „*...they knew that I wasn't behaving myself the best.*” (8.286 – 8.287) „*...I explained to him that I am sorry that I maybe didn't handle myself in a direct way with this lady...*” (8.300 – 8.301)

Respondentka J klade důraz ve výchově na porozumění a ovládání vlastních reakcí: „*...we do always want to approach people with compassion and empathy and understanding.*”

(8.301 – 8.302) „...we cannot control the others, we can only control how we respond. And that is, you know, having a house full of boys that is always that you want to emphasize.” (8.308 – 8.310)

Myslí si, že její nejstarší syn chápe kulturní rozdíly USA a České republiky, ale ne ve smyslu jinakosti: „I think he is starting to understand that he is not from here. Like he knows he is not from here and he is starting to understand that these are cultural differences from where he is from versus where we live. But I don't think he understands himself as different. Because he is so confident, he is not different from anybody, you know. He is no different than anybody. Any living being is the same as him.” (8.315 – 9.320)

Téma 4: **Assimilation**

Pro Respondentku J byl příchod rodiny do České republiky záměrný. Vnímá svoji rodinu jako v cizí, ale bezpečné zemi: „...we are a completely foreign family in foreign country. And it was intentional.” (2.41 – 2.42) „...while still being in a safe place.” (2.43) „...Prague is a very safe city.” (2.43) Separace od rodiny jim umožnila naučit se na sebe spolehnout a nemuset si vymezovat hranice manželů vůči širší rodině: „...it was honestly away from in-laws. And so, it gave us the opportunity to learn to really rely on each other and not on our families to choose sides and get into our marriage and this was a way our marriage was ours.” (2.44 – 2.47) Sama respondentka je spíše samotářská: „...my son has so high social needs...he has such a need to be around other people and I have such a need to not... I am fine just sitting in a café with a cup of coffee and watching and like not being with anybody.” (2.66–2.69) Přesto by ale ráda byla více sebevědomá: „And he has no fear. He has all the confidence in the world. I wish I had that.” (2.75)

Respondentka J dává velký důraz na integraci skrz jazyk. Všímá si předsudků vůči anglicky mluvícím lidem, ale ona sama chce být přijata do společnosti: „*I think that a common mentality, especially with English speakers, is that when they are here, they don't really learn to speak Czech... I actually want to speak Czech I want to be able to fit in. Like not fit in as a popularity wise, but blend in the society, assimilate properly.*” (6.235 – 7.238) Nepociťuje ale, že by integrace cizinců v České republice byla úspěšná: „*And I don't feel that assimilation with people from other countries happens.*” (7.239 – 7.240)

Situace, kdy se střetávají kulturní rozdíly v konflikt ji způsobují frustraci: „*I get frustrated. The emotion I get immediately is frustration....*” (7.260) Současně popisuje jako problém střídání jazyků, kdy okolí neví, jak s ní navázat kontakt: „*...people don't know how to approach me.*” (7. 276) A to může být důvodem jejich nepřiměřené reakce: „*Yes, I think I am quite overwhelming them.*” (8.281)

Interpretace rozhovoru:

Respondentka J byla velmi sdílná a její styl komunikace i gestikulace zatahoval do děje. Často popisovala situaci tak, že ji celou přežila. Přestože mluvila i o nepříjemných zážitcích, vždy se smála a její emoční naladění nekorrespondovalo s popisem situace. S tímto jevem jsem se setkala již u předporozumění tématu v komunikaci s cizinkami z USA. Pro respondentku je velkým tématem alternativní a svobodná výchova. Vnímala jsem její touhu po integraci jí i jejích dětí do české společnosti.

Respondentka L

Respondentka L pochází z Maďarska a momentálně žije s jedním dítětem a manželem pocházejícím také z Maďarska.

V České republice žije rok, ale již podruhé. Rodina žije nomádkým životem.

Téma 1: **Upbringing and culture**

Respondentka L vyrůstala v multikulturní rodině, přesto ale cítí, že v zemích, kde žila, nebyla akceptována právě kvůli svému původu: „*This being unfriendly to foreigners was totally normal for me. I am coming from a mixed family.*” (1.2–1.3) „*And it wasn't really new for me being and seeing this as a child.*” (1.4) „*And they were never so really friendly with us.*” (1.6) „*...kids weren't making friendships with me.*” (1.7–1.8) Respondentka L je maďarsko-německého původu. Sama sebe označuje za Maďarku: „*Hungary is my country. I grew up there. I wasn't living in Germany. Never. Never wanted to.*” (1.21 – 1.22) Svoji rodinu popisuje jako nomádkou: „*We are a typical expat family. We are moving around.*” (3.103)

V České republice se setkává s předsudky vůči cizincům: „*Because and Czech people they have like preferences.*” (1.35) „*...they are friendly but when you go away out of Prague a bit – I don't know. I think they are just fed up and they are mixing and putting it under one roof. Foreigner? That must be bad.*” (2.57 – 2.59) Nevraživost také vnímá na úřadech: „*Oh, POST OFFICE!*” (6.198) „*Nooo, they hate foreigners.*” (6.200) Chování okolí se mění, když lidé zjistí, že je z Maďarska a hned mají tendence sdílet pozitivní konotace: „*But whenever I say I am Hungarian, they say 'Oh, we like the Hungarian salami' or they like the goulash. They come with positive things they like about Hungary and they change.*” (6.215 – 6.217)

V místě bydliště si musela vybojovat svoje místo, a to hlavně mezi obyvateli starší generace. Postupně přichází na to, že je všemu potřeba dát čas: „*There are an old couple...*” (7.252) „*Just it took time.*” (7.253)

Sama Respondentka L má předsudky vůči zemím, ve kterých žila: „*And Switzerland racist people... everyone!*” (7.266 – 7.267) Také vůči různým národnostem: „*They look very sweet, they smile, they say ‘Sure! I can do it for you’ but they never make it. Like Brazilian or Mediterranean countries.*” (7.240 – 7.241) „*...which are like Germans. Fake smile, easy to get friends with but it takes time.*” (7.242) Čechy vnímá jako nedostupné, ale po čase jako velmi milé: „*Do you know this type of coconut and peach type of people.*” (7.235 – 7.236) „*So Czech people are 100 % coconuts.*” (7.242 - 7.243) „*Looks grumpy, closed and hard outside. They are hard to crack. But when you crack it, you find sweetness.*” (7.243 – 7.245)

Respondentka L také zmiňuje rozdíl mezi životem v České republice jako pracující žena a nyní jako matka. Nepřijde si vítaná: „*Because for business women they think, they find another job in a different country. But then you have a child, you stay longer or forever. That is definitely what I feel. Always a second question: ‘Are you going to settle down here?’ Because they think when you have a child, you are nesting. Don't worry. I don't bring the nest here. I am going to take my stuff and go away.*” (9.315 – 9.319)

Respondentka L se cítí souzena českými matkami: „*Well, Czech moms like to judge you. That is true. They are judging.*” (2.70) Soudy podle ní způsobuje její alternativní výchova, kterou v České republice vnímá jako netolerovanou: „*I am very alternative to the average. Here the alternative is not that tolerated. You can see the judgmental faces, they just don't say it.*” (2.76–2.77) Zároveň nevnímá svoji výchovu jako typickou pro svoji kulturu: „*I am not raising my child how Hungarian mom would do.*” (2.74) Hodnocení její výchovy ji překvapilo, protože ona sama vidí výchovu českých dětí jako pro ni neakceptovatelnou: „*It surprised me here, being judged by the way how I raise my child. Yes, that is true.*” (2.79–3.80) „*...I*

see more spanking here, that is very common. Every single day I see people spanking their kids. Which for me is a big no.” (3.80 – 3.82) „Yelling at the kids, grabbing them like this very strict harsh thing. That is very very far away from me.” (3.82–3.83) Má pocit, že české děti jsou vedené k tomu, aby bez pomoci zvládaly ovládat své emoce: „I don’t let my child cry – that is my policy.” (3.92–3.93) „And it is not common here in Czech Republic, I know. They let the child handle it’s feeling and so on.” (3.96–3.97) Navzdory tomu Prahu cítí jako přizpůsobenější dětem oproti Budapešti, vnímá větší empatii, pokud není zřejmé, že je cizinka: „It is definitely better in Prague. Prague is more child friendly. They don't talk, they think I am Czech. You can see their empathy. There is always someone standing up and talking in Czech to my daughter, so she doesn't have to stand in the tram or bus. Not in Budapest.” (2.62–2.65)

Cítím, že pro Respondentku L je velice klíčové mateřské pouto: *„I do believe in alternative bonding, very strong bondings.” (3.88–3.89)*

Téma 2: Language

Respondentka L mluví maďarsky, německy a anglicky. Vychovává své dítě bilingvně anglicko-maďarsky. Ráda by, aby její dcera více trénovala angličtinu, proto když na ni dcera mluví anglicky, odpovídá také v angličtině. Vnímá velké rozdíly v reakcích okolí v návaznosti na jazyk, který používá. Hodnotí angličtinu jako spouštěč nepřátelského chování: *„I speak in English or how I speak in German, they don’t know I am Hungarian. And my child is bilingual – English and Hungarian and I am not always speaking Hungarian. I want her to practice English so whenever she talks to me in English, I answer in English. So, people in this case, I can see they act totally different when I talk Hungarian. When we are talking*

Hungarian, they are nice, they are kind and they are open. When we speak in English, they slack (back). That is the weird thing.” (1.35 – 2.42) „*I know it is better to speak Hungarian. I try to avoid English on the street*” (6.219) Celkově vnímá jazyk jako hlavní spouštěč konfliktu: „*It is about speaking foreign language*” (1.34) Ačkoliv Respondentka L nemluví plynule česky, česky ale rozumí a snaží se češtinu používat: „**M: Do you understand some czech or do you speak some Czech? L: Yes, but very little.**” (6.227 – 6.228) „*...I try to say it in Czech language and then they answer and I cannot answer and I am sorry – I don't know how to say it in Czech and the smile freezes off, rude and enjoying the stuff coming.*” (5.182 – 5.185) Její dcera česky nemluví a Respondentka L si to ani nepřaje, vzhledem k jejich stylu života: „*It is because we sometimes don't know how long we will stay in the country and we stayed in so many countries. We don't want her to.*” (6.230 – 6.231)

Téma 3: Racism/Xenophobia/Unfair treatment

Respondentka L zažívá nepřátelské chování, ale není si jistá, zda se jedná o fobii nebo o rasismus, vzhledem k jazykové bariéře. Cítí lítost vůči cizincům, kteří přijíždí do České republiky a česky nerozumí: „*...I don't understand what they say in Czech, I cannot decide if it is just phobia or racism.*” (6.207 – 6.208) „*I feel sorry for foreigners coming here understanding.*” (6.209 – 6.210) Sama říká, že je z dětství na kulturní konflikty zvyklá, pochází z multikulturní rodiny: „*This being unfriendly to foreigners was totally normal for me. I am coming from a mixed family.*” (1.2–1.3) „*And it wasn't really new for me being and seeing this as a child.*” (1.4) Respondentka L se díky své zkušenosti s těmito situacemi již nezabývá, silně se jí ale dotýká, když se týkají její dcery: „*So, it wasn't really new for me and I was very used to it and you know I am like I have a water repellent coat it just, you know, flows off of me. So, I don't feel deprived, I might, when it*

touches my kid. Now, it isn't supposed to be like this." (1.14 – 1.17)

Jako nejhorší zážitek popisuje Respondentka L, když se svou 4letou dcerou byla slovně napadena v tramvaji: „*The guy was yelling at us still and he was screaming out of his head ...every single sentence he started with 'ruska kurva'*” (4.122 – 4.123) Se situací má spojené emoce strachu a šoku, ale hlavně reakci malé dcery: „*My daughter got scared. She freaked out.*” (4.127 – 4.128) „*He wasn't...hmm I hope... he wasn't trying to hurt us physically but was very strong.*” (4.130 – 4.131) „*I was shocked. I didn't know what to do.*” (4.140) „*I have never faced something like this.*” (4.142) „*But when you are with a child, during the day!*” (4.145) Tento konkrétní incident ji donutil poprvé mluvit o rasismu se svojí dcerou: „*I started to talk about being bad... I told her that being racist is definitely bad.*” (4.154 – 4.156) „*I wasn't planning talking about these things so early*” (4.157) Ovšem podle jejího názoru, i její dcera se v budoucnu bude s rasismem setkávat: „*It was a racist proper person. So, it felt bad but she is going to face these things... Doesn't matter where we are. And she needs to face this.*” (5.163 – 5.165)

Respondentka L sdílela svoji negativní zkušenost s rasismem na sociálních sítích a dostalo se jí zpět pochybující zpětné vazby nad vážností situace: „*I made a post about it in my language, Hungarian, I made a post about it and post it on my Facebook, just to let the people know. Of course, a lot of friends of mine, many Czech people started to urge: "Are you sure it was a racist attack not just a drunk person?" No, it is definitely 100% racist. Doesn't matter what nationality you are. It was a racist proper person.*” (5.160 – 5.164) „*So it was definitely racist...*” (4.126)

Respondentka L se spíše setkává s ignorací, ale pociťuje nepřátelské chování vůči ní i její dceři skoro každý den: „*Oh, yeah. Almost everyday.*” (5.192) „*Oh, ignore her. In this case, they ignore her.*” (6.204) „*Here people they don't say, they don't attitude, they step away. They ignore. Czech people is the, I think it is the ignore country. Yes, it is like, they like to turn their heads away.*” (2.47 – 2.49) Tuto zkušenost má i ze zážitku z tramvaje: „*...I would say, 80% of the people they were like nothing is happening, ignoring, looking in their phone, opening a newspaper...*” (3.117 – 3.118)

Jako zásadní podstatu problému vidí historickou zkušenosti Čechů: „*No, that was the curtain, communism, so there was a curtain. And this is still the other side.*” (1.12 – 1.13) Citlivým bod Čechů chápe jejich identitu: „*It is history, I think. This country was used by foreigners for so many hundreds of years negatively. And it is in your genes.*” (8.282 – 8.283) „*Ah, they used you I think. They almost destroyed your identity. It wasn't that bad in Hungary. We could keep our language in schools, you couldn't.*” (8.287 – 8.288) „*They are afraid they are losing themselves.*” (8.290) Nedůvěřivou vnímá hlavně starší generaci: „*It happened 30 years ago that the curtain is gone and still the people, like the old generation still like it is still the other side of the curtain. You know, things like that.*” (1.13 – 1.14) „*And there are the worst – typically 40-50 years old employees, they turned, are rude when they realize I am not Czech.*” (5.189 – 5.190) „*...I could smell the alcohol and he was a lot older than me.*” (3.112) Nemá ale pouze negativní zkušenost: „*Also like our neighbors. There are an old couple and they are the sweetest couple.*” (7.252 – 7.253) Dodává, že je třeba trpělivosti: „*Just it took time.*” (7.253) Jako Maďarka má pocit větší sounáležitosti díky společné historii: „*When they realize I am Hungarian, we share the same shit past.*” (6.210) „*Polish, Czech, Slovakia, Slovenia, Hungarian –*

we kind of share, we are kind of same." (6.212 – 6.213)
„...usually they know it because we share history.” (6.215)

Pro Respondentku L je důležitá rovnocennost: „*How can you say something like this to other nation.*” (4.125) „*Doesn't matter what nationality you are.*” (5.163) „*Because here in Europe, there is no pure race.*” (5.174) Nečekala, že se v České republice s tímto problémem bude setkávat a cítí zklamání a příkoří: „...when you go to Poland, Hungary or Czech Republic or Slovakia, people don't really expect it. They are sometimes disappointed and it hurts you more.” (1.24 – 1.25) „...it still hurt my feelings.” (4.124) Navzdory všem těmto zkušenostem, hodnotí jako jiné země mnohem negativněji: „*Out of 10, 2 cases are negative. But other countries are worse.*” (6.206)

Téma 4: **Assimilation**

Respondentka L se přestěhovala z centra Prahy na předměstí, protože měla pocit, že do společnosti nezapadne v turistické oblasti. Mimo centrum Prahy je mnohem spokojenější. Českou republiku vnímá jako bezpečnou zemi: „*Because it is a tourist area. And they think if you don't speak Czech, you must be a tourist.*” (8.303 – 8.304) „*If you live here as a foreigner, they like you little bit more than if you are a tourist.*” (6.225 – 6.226) „*I am living in a typical non expat place. No foreigners, we are the only ones.*” (7.273 – 8.274) „*I want to live with Czech people and it is so much better. So so much better!*” (8.300 – 8.301) „*That is why I love living outside not in the city center.*” (1.50 – 1.51) „...people there are very friendly.” (2.51) „...I would say it is very safe here.” (3.105 – 3.106)

Negativní zpětnou vazbu spojuje Respondentka L s tím, že když mluví více jazyky, lidé ji nedokáží zařadit a cítí strach: „*Because they don't know where I am from. I am not sure it is negative feeling. I think it is more fear.*” (2.44 – 2.45) „*Because*

when we speak English they don't know where we are from.”
(6.220)

Integrace pro Respondentku L je důležitá: *„I respect the Czech culture.”* (6.232) *„So I know well. I respect the festives, I know about the habits, I want to learn it. I like to try it.”* (7.234 – 7.235)

Respondentka L má pocity jinakosti a uvědomuje si, že ona i její dcera budou vždy chápány jako cizinky: *„I wanted to make her being sure, that being someone else, “the other”, it is not being bad. This is how you are; this is how you have been born...”* (5.170 – 5.172) *„She is always going to be a foreigner. Doesn't matter where we are.”* (5.164 – 5.165) Avšak velmi si váží a uznává česká přátelství. Pociťuje jejich stálost: *„But the only friendship stayed out of 14 persons.”* (7.247) *„...Czech people are coconuts. You need to break it.”* (7.251 – 7.252)

Interpretace rozhovoru:

Respondentka L byla rozhovorem velice zaujatá. Nebylo pro ni lehké vyjádřit své pocity v angličtině a často doslovně překládala svoje myšlenky. Jako důležitým tématem pro respondentku jsem vnímala mateřství, identitu a multikulturní výchovu.

Respondentka N

Respondentka N pochází z Kanady a momentálně žije se dvěma dětmi a manželem pocházejícím také z Kanady. V České republice žije dva roky a odchází zpět do Kanady.

Téma 1: Upbringing and culture

Respondentka N je zvyklá žít v multikulturní kanadské společnosti, kde je minorita ve společnosti výraznější: *„Also we have a huge Muslim community in Canada and also the Jewish*

orthodox.” (2.45 - 2.46) Děti Respondentky N chodí do mezinárodní školy, a proto nedokáže přesně určit kulturní rozdíly ve výchově. Je pro ni ale šokující, kolik moci mají děti nad osobním životem rodičů: „...*how kids here take lots of decisions and parents are very... parents are very loose with the rules and discipline.*” (1.15 - 1.17) „*If like their personal life means nothing. So that is shocking for me.*” (1.34 - 1.35) „*Kids have more power than parents sometimes. And that is shocking to me.*” (1.19 - 1.20) „*It is very frustrating and shocking for me because I don't think I am very strict.*” (1.17) Vnímá soudy jiných rodičů, když jejich nebo svým dětem něco nepovolí: „*And we are always the bad parents.*” (1.31) Na druhou stranu se jí líbí pestrá škála možností pro děti a zapojení rodičů do systému školy: „...*there are a lot of activities for kids in Czech Republic also for the parents to enjoy. So, you can have a good time with your kid.*” (1.35 - 1.37) „*I can send my kids to preschool and walk in with them and walk to their locker there and talk to the principal and talk to the teacher, which is something you cannot do in Canada.*” (2.59 - 2.61)

Respondentka N se cítí nekomfortně při představování, protože má neobvyklé jméno. Po jejím představení následují komentáře ke jménu a otázky na její původ. Této tendenci okolí nerozumí. Ráda by, aby byla akceptována, bez komentářů země původu: „*If I introduce myself, many people are commenting my name, N, and asking where I am from. I don't get it. Why is it important? And when I say I am from Canada; they tend to say something about the country.*” (1.1 - 1.3) Okolí se hned dotazuje na věci, které se jim s Kanadou spojují: „*And then ask: "Are you a fan of hockey?"*” (1.5) Vnímá pozitivní konotaci s Kanadou: „*And we had to say we are from Canada. And that is always ok. Canada is fine.*” (4.131 - 4.132)

Téma 2: Language

Respondentka N mluví francouzsky, anglicky a česky. Vidí velký rozdíl mezi chováním okolí při změně jazyka. Angličtinu vnímá jako spouštěč nepřátelského chování: „...*if we are speaking English, we are always treated super badly. If we speak French, that is different.*” (4.126 – 4.127) „*I think our French, because they can't understand what it is, what language it is.*” (4.129 – 4.130) „*I would say something in English but that would be worse.*” (4.138 – 4.139) Ovšem setkala se i s nepřátelským chováním vůči ní a dětem při komunikaci ve francouzštině: „*I remember two or three people telling me not to speak French with my kids.*” (3.88)

Respondentka N se chtěla naučit česky, aby se více přiblížila lidem a integrovala se do společnosti. Nakonec ji ale donutil konflikt v nemocnici, kam odjela se synem a kde cítila velkou nevraživost vůči ní jako cizince. Česky se naučila hlavně proto, aby se mohla v těchto situacích bránit: „...*I was so pissed off that I thought...because I wanted to learn Czech, but my motivation at first was to speak to people and it wasn't working. And when we were at the hospital, I thought, I really need to learn Czech to speak up for myself. Because otherwise I will get in this situation all the time. So that was my main motivation.*” (3.120 – 4.123) Přestože Respondentka N mluví plynule česky, ze začátku vnímala velký sarkasmus: „*I remember sarcasm a lot with some people.*” (2.75) „*She was very sarcastic about me... saying: 'Ah, you think that you speak Czech? That is funny!' ... She was really mean to me.*” (2.78 – 2.82) Frustrovalo ji, jak ze začátku cítila své snahy jako marné: „*Until I could speak Czech at least a little bit. And even there, you could tell in the nonverbal that people were not happy to speak with me. That was very frustrating.*” (2.67 – 2.69) Hodnotí jako pozitivní, když začala být v komunikaci v češtině pasivně agresivní: „...*I started to be very passive aggressive with the people and they*

were responding very well to me." (4.124 – 4.125) I to byla její motivace naučit se česky: „*That was my main motivation to learn Czech. To be passive aggressive.*” (3.100 – 3.101)

Téma 3: **Racism/Xenophobia/Unfair treatment**

Respondentka N se velmi často setkávala s nepřátelským chováním vůči ní i jejím dětem: „*Very often. Very very very often.*” (2.71) „*But I would say it is 70% negative, 30% positive in my interaction with people. But that is always with strangers.*” (3.108 – 3.109) „*They did experience it a lot with me, for sure.*” (3.113) Nepřátelské chování vůči ní i dětem označuje za normu, se kterou se musela ona i děti smířit: „*For them, it was quite normal.*” (3.113) „*It was a normal thing that we were treated badly, and people were mean at us. It was ok. We would just deal with it.*” (3.114 – 3.115) „*I guess I dealt with them better.*” (2.71) „*So I started dealing with it pretty well.*” (2.74) Ze začátku byla z těchto situací spíše paralyzovaná: „*At first I couldn't respond anything.*” (3.117) „*Lot of time I would walk away and don't say anything.*” (3.119) „*Most of the time, especially the first year, I would just walk away and ignore the people.*” (4.139 – 4.140)

Strategie zvládnání ovlivňovala Respondentky N kvalitu života: „*Well, the first year my coping strategy was not getting out of the house. So, I was staying inside most of the time...*” (4.143 – 4.144) „*But the whole going to the supermarket was just a huge stress for me. I was just thinking about going to get some bread and I was very stressed about it. So, I wasn't coping very well.*” (4.147 – 4.149) Popisuje, že ne vždy je konflikt přímý: „*Yes, but it wasn't always that clear.*” (2.66) „*But sometimes I also remember waiting in line and like they were always taking the Czech ones first. And I was waiting beside them when they take me.*” (3.94 – 3.96)

Jako nejhorší zážitek hodnotí Respondentka N hospitalizaci syna: „...*they were super mean to me.*” (3.83) Chování personálu nemocnice pro ni bylo nepochopitelné, ponižující a zranitelné: „*Like crazy mean. I couldn't even imagine that somebody could be that mean to someone they don't know. I didn't do anything to them. They were laughing at me in my face with the other nurses. I couldn't understand a lot of what they were saying but they were laughing at my face. I know they were saying something about me, and I didn't even do anything. I tried to be as nice as I could...*” (3.83 – 3.87)

Téma 4: **Assimilation**

Respondentka N měla velkou snahu a zájem o integraci: „*I just worked really hard on my Czech skills. And I realized I could have conversations with people, but it affected me in a way, I was doing so well... well, in my opinion, I was doing so much effort to be integrated and it wasn't working at all.*” (4.151 – 4.154) Ovšem jednání lidí na ni působilo falešně: „*And at some point, I just thought, well everybody will be fake and have this bad attitude towards me.*” (2.73 – 2.74) Největší izolovanost cítila v zimě, a proto se snažila o kontakt s lidmi převážně přes sociální sítě: „*And then it was winter so I stayed inside pretty much all the time and I tried to make contact with people on Facebook so I could see them.*” (4.146 – 4.147)

Respondentka N popisuje důležitost uvědomění, že v české společnosti bude vždy cizinkou: „...*I realized that I just always be a foreigner. And there is no way I could be integrated into society in the community as a person. I will always be a foreigner.*” (4.155 – 4.156) To ji pomohlo, podle jejího názoru, najít svoje místo ve společnosti: „*I realized my place in the community at some point. So, I think that from that I could understand my role in the community.*” (4.157 – 4.158)

Interpretace rozhovoru:

Respondentka hodnotí svůj život v České republice zpětně, protože se momentálně vrací zpět do rodné země. V rozhovoru jsem jako nejdůležitějším tématem cítila potřebu přijetí. Při rozhovoru jsem sama u sebe vnímala pocity smutku. Respondentka se vyjadřovala velmi expresivně. Dávala velký důraz na slovo „šokující“.

Respondentka O

Respondentka O pochází z Ukrajiny a momentálně žije se dvěma dětmi a manželem pocházejícím z Velké Británie. Respondentka O žije v České republice 5 let, kam se přestěhovala ze Singapuru.

Téma 1: Upbringing and culture

Respondentka O popisuje zkušenosti ze Singapuru, Ukrajiny a České republiky. Jako největší rozdíl vnímá v možnosti mateřské dovolené, která v České republice a na Ukrajině umožňuje ženám zůstat doma se svým dítětem. Mateřství v Singapuru pro ni znamená převzetí výchovy dítěte chůvou: „...in Singapore you have only two months of maternity leave and you have to go back to work quite soon.” (1.9 – 1.10) „But in Singapore everyone had a nanny.” (1.11) „...if I think about childhood in Singapore, I immediately imagine a nanny going out with a kid...” (3.95 – 3.96) Pro Respondentku O bylo ale nepřijatelné, aby její první dítě vychovávala chůva: „I wanted to bring her up by myself.” (1.16) „And for me, having a first child definitely was a big thing. We wanted to do it on our own.” (1.18 – 1.19) „Like this stereotypical vision of nanny going to shopping centers. I didn't want this.” (5.196 – 5.197) V Asii také vnímala velký tlak na vzdělání předškolních dětí: „And Asia even worse, they try to give kids private teachers

from the very beginning, super early. But I am not like that. I didn't grow up like that." (6.241 – 6.242)

Vidina rodinného života v České republice vypadala jako ideální varianta. Měla vše, co Respondentce O v Singapuru chybělo, přestože v České republice nikdy předtím nebyla: „...*you don't play outside much, you don't spend much time outside because it is too hot and too humid and nanny who takes care of you. And when I think about Czech Republic, I can imagine you as a mother, much more involved with the kids. And you go and you play outside, you travel, you go to the forest, it is much more outdoors. And to me that is much more quality upbringing compared to upbringing in Singapore.*” (3.101 – 3.106) „*I just imagined a really outdoor country. Really like somewhere where you can spend lots of time around forest, rivers.*” (6.213 – 6.213)

Výchovu dětí na Ukrajině považuje za srdečnou, ale zároveň přísnou a něčím chladnou. Má pocit, že lidí žijící na Ukrajině mají tendenci být ostražití a trochu pesimisticky připraveni na nejhorší: „*In Ukraine it is still like much eastern European post Soviet Union – people are compared to western world, especially Americans, are more cold.*” (1.34 – 1.36) „*So, I think Ukrainian culture is in a way pessimistic. We are so used to something going wrong and it definitely reflects in kids.*” (2.45 – 2.46) „...*when we plan, we are trying to plan for the worse.*” (2.48) „...*in general, people are super committed to kids. Like once you have kids, that is the purpose of your life.*” (2.49 – 2.50) Ve své výchově dětí se snaží nepostupovat tak, jak si myslí, že je na Ukrajině běžné: „...*it is not quite typical that we interact with kids as our equal. Always parent is a parent and we don't maybe explain enough to kids. For me, I was doing some reading and I was trying to kind of be a bit more modern and respect to child how I would talk to my friend and explain*

things.” (1.36 – 1.39) „*I see the benefits of that upbringing, so I am trying to overwrite my instincts...*” (7.275 – 7.276)

Respondentka O Českou republiku vnímá jako přizpůsobenou dětem, se spoustou možností: „*The biggest advantage of Czech Republic is simply much more options for kids to be outside, to travel in the country.*” (3.92 – 3.93) „*Again, for the kids here it is better.*” (6.229) Chybí jí ovšem větší kulturní pestrost: „*And it was super mixed expats. Like no gender...not racial kind of constraints because everyone was different, unique. People from different nationalities. For me, I like that kind of style.*” (3.110 – 3.112)

Respondentka O také otevírá téma vlastenectví a identity, a to hlavně ve spojení s rodičovstvím a výchovou starší dcery. Líbí se jí, jak vlastenectví uchopil ve výchově její manžel, ráda by předala své dceři to samé: „*M (husband) is doing quite a good job. Because when we ask S where she is from, she always says she is from C (city), from Wales. And I am not doing a very good job there. And I want to. I definitely want her to know where she is from and that she is a mix.*” (5.172 – 5.175) „*She does not associate herself as Czech or Ukrainian, more British.*” (5.188 – 5.189)

Téma 2: **Language**

Respondentka O mluví ukrajinsky, rusky, česky a anglicky.

Ve výchově vnímá kulturní rozdíly v používání expresivních výrazů: „*In terms of the language, we do use very strong words in communication.*” (1.41) „*...I noticed this compared to M (husband) culture. I often say, ‘I hate’. But for me hate is a mild word.*” (1.42 – 2.43)

Sama se nesetkala s nepřátelským chováním ve spojení s jejím rodným jazykem, pouze vnímá napětí vůči rusky mluvícím lidem, což si bere osobně: „...*people are discussing it about some kind of racial tension to Russian speaking people, not necessarily Ukrainians. I feel like I take it personally.*” (3.125 – 4.127) „*well, if people will hear me for sure they will assume that I am from one of the countries - Russian speaking countries.*” (4.130 – 4.131)

Téma 3: **Racism/Xenophobia/Unfair treatment**

Ze začátku měla obavy z předsudků vůči její zemi původu a cítí, že se její obavy naplnily: „*I had my concerns. Again, because of the Ukrainians and the reputation.*” (5.204 – 6.205) „*So, I was a bit concerned. And I think when we moved, yes, the concerns, like those things that I mentioned today, I was worried about them and they proved to be, you know, right in a way.*” (6.207 – 6.209) Je pro ni těžké oprostít se od předsudků, o nichž si myslí, že je Češi mají vůči Ukrajincům. Často se s tímto tématem setkává na sociálních sítích: „...*simply because of this Ukrainian stereotype and I do hear from people and I read posts on Facebook where people are discussing it about some kind of racial tension to Russian speaking people...*” (3.124 – 3.126) „*I am reading too much stuff on the internet about this.*” (4.137 – 4.138) „...*every time I introduce myself, I feel I need to explain - ok, I am from Ukraine, but I am not a cleaner or prostitute.*” (4.134 – 4.135) Na druhou stranu uvažuje, že si předsudky vytváří sama tím, že si je v hlavě zveličuje: „*But I think it is more in my head. And I think partially it is probably true. But I think I probably exaggerate it as well.*” (4.136 – 4.137) „...*in the back of my head I am thinking maybe they don't want to take me because I am a foreigner.*” (4.147 – 4.148)

Téma rasismu a rovnosti otevřela se svou dcerou, když slyšela její komentáře, které vyhodnotila jako rasistické: „*I noticed that S came home and she made racist comments.*” (4.159 – 4.160) „*I noticed that S for example would make comments about black people. Not nice comments about black people.*” (4.163 – 4.164) Respondentka O má pocit, že se u její dcery objevily tyto názory po nástupu do státní školky. Má dojem, že náhled dětem utváří rodiče, kteří by měli jít příkladem: „*...I have a feeling that because she is in state kindergarten and different kids might be behaving; they are catching things from either parents or other people on playgrounds etc.*” (4.161 – 4.163) Ona sama ve výchově klade důraz na rovnocennost: „*And I had to explain to her that it doesn't matter what colour of skin we are, if we are skinny or fat, it doesn't matter.*” (4.164 – 4.165) „*Because I do believe in fairness and that all people have to be treated equally.* (4.155)

Téma 4: **Assimilation**

Respondentka O se cítila komfortněji v multikulturním Singapuru, kde měla přátele, vnímala větší jedinečnost a byla hrdá na svůj původ: „*For me personally in Singapore it was better.*” (3.108) „*And it was super mixed expats. Like no gender... not racial kind of constraints because everyone was different, unique.*” (3.110 – 3.111) „*Because compared to Singapore, if they would ask me where I was from and I would say from Ukraine, everyone was like: “Uuu, that is interesting!”. It was exotic, you know. So, I felt really good about it. I was really proud to tell where I was from.*” (4.138 – 4.141) Najít si blízké přátele v České republice v době mateřské pro ni bylo obtížnější: „*So, to make the connection with mothers, Singapore was maybe a bit easier. But I think it is equally ok here.*” (3.117 – 3.119) Uvažuje nad tím, zda bylo správné přestěhovat se do České republiky, protože předsudky

vůči komunitě Ukrajinců v ní vyvolávají smutek a vztek: „*It makes me feel sad. It is just like, I am starting to think, was it the right thing that we moved here and not stayed in Singapore. Sometimes it makes me angry.*” (4.153 – 4.154) „*I feel like I take it personally.*” (3.126 – 4.127)

Respondentka O nedokáže říci, že by v České republice byla šťastná, ale je zde spokojená: „*Amm... happy? I feel content. I feel ok.*” (6.227) „*Happyish... yes. Not like everything is amazing, no.*” (6.234)

Interpretace rozhovoru:

Respondentka O se snažila všechna témata popsat co nejvíc objektivně. Vracela se myšlenkami do svého dětství a porovnávala také zkušenosti z Asie. Jako důležité jsem pro ni vnímala téma vlastenectví a rovnocennosti. Respondentka O také velmi často zvažovala své myšlenky a cítila jsem velkou schopnost sebereflexe, kdy uvažuje, nakolik xenofobní zkušenost je opravdu jejím žitým tématem.

Respondentka R

Respondentka R pochází z Norska a momentálně žije se dvěma dětmi a manželem pocházejícím z České republiky. V České republice žije 11 let.

Téma 1: Upbringing and culture

Respondentka R jako hlavní rozdíl v mateřství v České republice a v Norsku vnímá možnost mateřské dovolené. V mateřské dovolené v Čechách ale nevidí tolik pozitiv a pociťuje její izolovanost: „*A clear difference that moms are much longer at home in Czech Republic.*” (1.7 – 1.8) „*...I feel like there is a lot more offers in Norway and it is something that the moms do more together. You know, like many together.*” (1.17 – 1.18) Přizpůsobivosti dětem nerozumí pouze jako

trávení času matka-dítě, ale i jako kvalitní péči o děti do tří let, kdy si rodiny mezi sebou vytváří sociální vazby: „... *everybody has this public kindergarten from age of one and it is really really nice ones.*” (1.34 – 1.35) „*And it is such a big part of the culture that everyone goes there, and people go... I feel also that the kids go with each other with their friends home every other, like couple of times a week.*” (1.36 – 1.38) Problém vnímá převážně v užších možnostech matek v Čechách a nízkému příjmu v době mateřské dovolené. Také má pocit většího individualizmu: „...*there aren't so many choices, you know.*” (1.31) „...*everybody has a good maternity money there.*” (2.65) „...*in Czech I feel like it is more like my family and my kids, you?*” (1.40 – 1.41)

Respondentka R popisuje rozdíly v uchopení emocí dětí ve výchově. Českou výchovu vidí jako striktnější. Uvádí, že svoje děti nevychovává tak, jak je podle jejího názoru v Norsku zvykem, protože jsou vychováváné v Čechách a také českým otcem: „...*I am Norwegian but I don't live or raise my kids in Norway and I have a Czech husband so. In Norway it is like 'Oh, you don't want that for dinner? Ok, don't worry I will make you something else.'*” (2.44 – 2.46) „*Czech is like 'Pull yourself together!'*” (2.49) „*It is stricter in Czech.*” (2.53 – 2.54)

Respondentka R také mluví o tlaku norského školství na vlastenectví: „*We are actually told in school in Norway that 'Do you know how lucky you are to be born in Norway?' or 'Do you know what the odds are to be born in Norway?' Like it is the best country in the world. It is almost like a propaganda almost, you know?*” (2.55 – 2.58) „*I think everyone kind of raise their kids in Norway like they are the one the centre of the universe in a way. That is not really healthy...*” (2.61 – 2.62)

Téma 2: **Language**

Respondentka R mluví norsky a anglicky. Pociťuje, že nepřátelské chování okolí vzniká i kvůli jazykové bariéře: „*It is also because of the language. Because I don't really speak Czech.*” (2.83–2.84) Vybavuje si situaci, kdy byla slovně napadena, že neumí česky nebo že ji personál MŠ zdůrazňoval, aby na svého syna mluvila pouze česky, když žije v České republice: „*And she is like 'You stupid American. You should speak Czech! You are in Czech Republic'. She just assumed that I was American, you know.*” (4. 137 – 4.138) „*...but I also been told in one kindergarten that I visited with H (son) before we chose the one we chose, to...that I should just speak Czech to him and I don't speak Czech... and that I shouldn't speak my language, you know.*” (2.84–2.86) „*...we visited that kindergarten and they were telling me that I shouldn't be speaking anything else than Czech to him, because we live in Czech Republic.*” (3.115 – 3.117)

Respondentka R by si přála mluvit česky, primárně proto, aby se mohla v konfliktech bránit. Motivací pro ni jsou také její děti: „*I always wish I was... fuck I wish I would reply to you in Czech, you know.*” (4.148 – 4.149) „*But my main motivation to learn Czech is my kids and to say, 'Now I am going to get you fuckers!' if someone says to me something now. 'Watch me spray the Czech!'*” (4.172 – 4.174)

Téma 3: **Racism/Xenophobia/Unfair treatment**

Respondentka R popisuje, jak prožívá nepřátelské chování proti ní a jejím dětem v České republice. Hodnotí, že se s ním setkává často, spíše v nepodstatných situacích a jeho projevy jsou nedirektivní: „*Well, yes, I mean that's small things that I choose to just brush off... you know Czechs. The Czech attitude, they are rolling their eyes, this kind of things.*” (3.97 – 3.98)

„...they are curious and interested but they don't want to say anything, so I feel kind of like a foreigner quite often.” (3.105 – 3.106) „But yeah, unfairly, as if I would be treated better if I was Czech? Yeah, lots of times! But I can really...like many many times.” (2.81–2.82) Reakce okolí někdy působí, jako by byla z jiného světa, a to převážně v menších městech: „...I feel like sometimes I am like a complete alien.” (3.107 – 3.108) „Not so much in Prague where I live but for example when we go to B... People stare, you know.” (3.110 – 3.111)

Její strategie zvládání se odvíjí od situace. Reaguje pouze, když má pocit, že si situace zaslouží zpětnou reakci: „It depends on the situations. I sometimes... Sometimes yes. Like if I think if it's worth it or not.” (4.147 – 4.148)

Také pociťuje větší resilienci: „Oh, yeah, many time. But I am much more.. much like thicker skin now. So, I used to be like, cause I am quite sensitive, so I used to be like really upset when something wasn't fair and stuff, now it is like pf, whatever.” (2.77–2.79) „I just really don't care that much anymore.” (2.80–2.81) Na druhou stranu, situace, do kterých se Respondentka R dostává, někdy eskalují až do agresivity: „But I was like 'Pfff, fuck you', you know... 'Shut the fuck up.'” (3.121) „I started losing my shit and started 'Shut the fuck up!'” (4.133 – 4.134) „And I got so pissed. And I got in a fight with her and then I was like... I got really rude.” (4.155 – 4.156) „...and I was like 'You fucking bitch', I know that...” (4.159) „...it just went black for me.” (4.160) Fobii ale přisuzuje všem národům: „and some people everywhere else, they just use things like...phobia, you know. Classic stereotyping. I don't mean Czech does it. But 'go back where you come from.'” (4.139 – 4.141)

V konfliktních situacích se cítí nepříjemně, někdy až šokovaně: „...and I was really uncomfortable with...” (4.136)

„I was shocked, and I was very pissed off.” (3.120) Snaží se hlavně soustředit na své děti, bránit je a později jim vše vysvětlit: „*I usually try to focus only on the kids. Let’s talk about after when we get off and I always tell them how some people are just stupid.*” (4.163 – 4.164) „*and then she is like ‘Take that kid away! He is so old; he shouldn’t be here’*” And I said, *‘He is also 4, he just looks older.’ So, it was more about that than I started losing my shit...*” (4.132 – 4.134) Uvědomuje si, že konflikty zažívá často v dopravních prostředcích: „*...it is always on public transport people are rude.*” (4.150) „*There is something about it. People are aggressive or something.*” (4.151 – 4.152)

Téma 4: Assimilation

Respondentka R je v České republice velmi spokojená: „*I love living in Czech republic.*” (3.90 – 3.91) Přestože zde žije již 11 let, má pocit, že je stále cizinkou: „*...I am still a foreigner. I am still a foreigner...*” (4.142) Českou republiku vnímá jako rasově jednotnou a její fantazie je, že pro lidi s jinou etnicitou bude nepřizpůsobivá: „*I can imagine it can be a lot worse for those who are like... you know... people with different skin colour or different ethnicity. That must be quite tough.*” (4.143 – 4.145)

Interpretace rozhovoru:

Rozhovor s Respondentkou R byl velice živý. Respondentka se nebála sdílet okamžitě všechny její myšlenky a popsat je nehledě na vulgarismus, který byl vždy i gestikulován. Respondentka je velmi motivovaná naučit se česky, právě proto, aby se ke konfliktům mohla vyjádřit. Mechanismus zvládnání konfliktních situací a český jazyk bylo podstatným tématem rozhovoru.

6.2 Souhrnná analýza

Souhrnnou analýzu výzkumu jsem podpořila tabulkou, přiloženou do příloh diplomové práce. Každá z přiložených tabulek v přílohách č. 1-4 je pojmenována hlavním zkoumaným tématem. Každé téma je dále rozděleno na čteně vyskytující se podtémata. Pro lepší uchopení se pokusím přiřadit co nejlepší překlad tématu tak, jak mu rozumím v českém jazyce.

Tabulka č.1 se zabývá tématem: **Upbringing and culture**, tedy výchovou a kulturou. V této oblasti se vyskytovala témata: **prejudice** (předsudek), **judgment** (soudu), **rough upbringing** (přísná výchova), **coldness** (nevlídnost), **multicultural upbringing** (multikulturní výchova), **I am not raising my child as a mother of my origin** (Nevychovávám své dítě tak, jak je zvykem v mé rodné zemi), **identity** (identita), **child friendly** (přizpůsobivost dětem), **maternal bond** (mateřské pouto), **maternity leave** (mateřská dovolená)

O zkušenosti s předsudky mluví 5 respondentek. Téma souzení výchovy zmínilo 5 respondentek. Všechny respondentky se dotkly tématu přísné výchovy. O nevlídnosti mluvily 3 respondentky. Podstatu multikulturní výchovy uvedly 4 respondentky. 3 respondentky mluvily o tom, že své děti nevychoávají tak, jak si myslí, že je zvykem v jejich rodné zemi. Téma identity se objevilo u 4 respondentek. 5 respondentek hovořilo o přizpůsobivosti dětem. U 3 respondentek jsem zaznamenala téma mateřského pouta. 3 respondentky mluvily o mateřské dovolené.

V další části jsem se věnovala tématu Language, tedy jazyka (Tabulka č.2). Jako podtémata jsem určila: **English as a trigger** (anglický jazyk jako spouštěč), **other language as a trigger** (jiný jazyk jako spouštěč), **learning Czech** (naučit se

česky), **learning Czech to stand up for myself** (naučit se česky, abych se mohla postavit sama za sebe)

O anglickém jazyce jako o spouštěči xenofobního chování nebo hlavním nedorozumění mluví 4 respondentky. 3 respondentky vnímají jako spouštěč i jiný jazyk než anglický. Téma učení se českého jazyka jsem shledala u 5 respondentek. Naučit se česky pro zastání se sama sebe zmínily 4 respondentky.

K tématu Racism/Xenophobia/Unfair treatment se pojí Tabulka č.3. Jako podtéma se objevuje: **child and unfair treatment** (dítě a nepřátelské chování), **me vs child** (já vs mé dítě), **older generation** (starší generace), **history** (historie), **indirect xenophobia** (nepřímá xenofobie), **equality** (rovnost), **uneducated** (nevzdělanost), **unfairness** (nespravedlnost), **unfairness as a norm** (nespravedlnost jako norma), **helplessness** (bezmocnost), **humiliation** (ponížení), **dissapointment** (zklamání), **vulnerability** (zranitelnost), **happiness** (spokojenost), **anger** (zlost), **protection** (ochrana), **unexpected** (neočekávané), **shocking** (šokující), **hurting** (bolestné), **public transport** (městská doprava), **skin color** (barva pleti), **other country – better/worse** (jiná země – lepší/horší), **Prague vs. suburbs** (Praha vs. předměstí), **frequency** (četnost), **coping** (strategie zvládnání)

O zkušenosti s nepřátelským chováním ve spojení s dítětem hovoří 5 respondentek. Téma já vs. mé dítě se objevuje u 3 respondentek. Starší generaci, jako skupinu spojenou s nepřátelským chováním zmiňují 2 respondentky. Historii České republiky jako příčinu xenofobie jmenuje 1 respondentka. O zkušenosti s nepřímou xenofobií mluví 4 respondentky. Důležitým tématem je také rovnocennost a to pro 5 respondentek. O nevzdělanosti v tématu xenofobie mluví 2 respondentky. Nespravedlnost komentují 2 respondentky, ale

téma nespravedlnosti jako normy již 4 respondentky. U 2 respondentek jsem zaznamenala pocit bezmocnosti a také u 2 respondentek pocity ponížení. O zklamání hovoří 2 respondentky. Téma zranitelnosti se objevilo u 3 respondentek. Štěstí nebo spokojenost zmiňují 3 respondentky. Naopak zlost je téma pro 2 respondentky. Ochranu komentují 4 respondentky. Představy a neočekávanou realitu popisuje 1 respondentka. Jako šokující svoje zážitky označují 3 respondentky a jako bolestné také 3 respondentky. 5 respondentek mluví o zkušenosti s xenofobií ve spojení s městskou dopravou. Téma barvy pleti se objevilo u 3 respondentek, a to pouze okrajově. Hodnocení lepší/horší jiných zemí oproti České republice zmiňuje 5 respondentek. Prahu vs. předměstí hodnotí 3 respondentky. Četnost xenofobního chování je tématem pro 5 respondentek. Různé formy strategie zvládání popisují všechny respondentky.

Posledním tématem je Asimilation, chápána jako integrace do společnosti, znázorněná v Tabulce č.4. Objevující se podtémata jsou: **morals** (morálka), **frustration** (frustrace), **surrender coping** (vzdání se), **people don't know how to deal with me** (lidé nevědí, jak se mnou jednat), **izolation** (izolace), „**the other**“ („ta jiná“), **always a foreigner** (vždy cizinkou), **friendship** (přátelství), **need to integrate** (potřeba integrace), **safety** (bezpečí)

O tématu morálky mluví 3 respondentky. Frustraci zmínily 2 respondentky. U 4 respondentek jsem zachytila téma vzdání se ve spojení se strategií zvládání. 4 respondentky mluvily o lidech, kteří nevěděli, jak s respondentkou jednat. Téma izolace jsem zaznamenala u všech respondentek. Cítit se jako „ta jiná“ zmínily 3 respondentky. 4 respondentky hovoří o pocitech, že vždy budou cizinkou. Všechny respondentky mluví o prožívání přátelství. Potřebu integrace uvádí 3 respondentky. Téma bezpečí zaznamenávám u 3 respondentek.

Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že nejdůležitějšími tématy, o kterých mluvily respondentky, jsou:

- Předsudky, které vnímají od okolí v České republice
- Soudy, které pociťují od okolí v České republice
- Zkušenosti s přísnou výchovou v České republice
- Vnímání České republiky jako přizpůsobenou dětem
- Učení se českému jazyku
- Zkušenosti s xenofobním jednáním respondentky spolu s dítětem
- Podstata rovnocennosti
- Zkušenosti s xenofobním jednáním v městské dopravě
- Pocity izolace
- Podstata přátelství

Témata četnosti, strategie zvládání a kulturní zázemí rodné země jsou četná, nicméně jsem se na ně přímo dotazovala, a proto je nezařazuji do celkových výsledků.

7 Diskuse

Cílem výzkumného šetření bylo prozkoumat, zda se respondentky v České republice setkávají s xenofobií. Avšak v otázkách jsem záměrně použila spojení „unfair treatment“, tedy nepřátelské chování, tak, abych dala dostatečný prostor pro porozumění tohoto fenoménu, který každá z respondentek mohla vnímat jinak. Například Respondentka L rovnou mluvila o rasismu, ale Respondentka R mluvila o fobii.

Důležitým aspektem zkoumání byla také sonda do zkušenosti a prožívání xenofobie v situacích, ve kterých se nacházela matka dohromady se svým malým dítětem či dětmi. Mateřství vnímám jako citlivé období, ve kterém je matka více zranitelná, a proto se stává snadným terčem konfliktu. Vzhledem ke kvalitativnímu zpracování dat byl můj záměr prozkoumat do hloubky další objevující se fenomény. V otázkách jsem se zaměřila na zkušenosti a porozumění těmto jevům a upřednostnila jsem bohatost dat před počtem respondentů.

Výzkumná část popisuje kulturní rozpor mezi Českou republikou a rodnou zemí respondentky. Přestože se detailní popis může zdát pro zkoumání prožívání xenofobie nepodstatný, jak uvádím v teoretické části diplomové práce, jedním z nejdůležitějších témat pro prožívání mateřství v cizí zemi, je právě velikost kulturních rozdílů (Akhtar, 1999).

Pokud přihlédnu k výzkumům a již vzniklým teoriím, pozoruji shodu s výzkumem diplomové práce hned v několika aspektech. Respondentka J přisuzuje xenofobní chování nevzdělanosti a dohromady s Respondentkou L mluví o konfliktních situacích ve spojení se starší generací. Jak jsem uvedla v kapitole Integrace cizinců v České republice, lidé starší 60 let s nižším vzděláním jsou skupinou vnímající migraci

jako problematickou. Důležitým tématem je dále jazyk, čemuž se také věnuji v teoretické části. Všechny respondentky se dotkly tématu jazykové bariéry, který je jedním z důležitých faktorů pro integraci a který byl častou příčinou xenofobní reakce na respondentky.

Teoretická část diplomové práce popisuje značné množství témat, která by byla zajímavým rozšířením mého výzkumu a dalším předmětem zkoumání. Jedním z nich je například vnímání xenofobie druhou a třetí generací migrantů.

Kritická diskuze nad diplomovou prací by mohla vzniknout ohledně homogenity skupiny, kdy každá z respondentek byla jiné země původu. Avšak cílem bylo vytvořit zajímavý multikulturní vzorek. Otázky identity samy vyplynuly z rozhovoru u všech respondentek, kdy jsem zaznamenávala, že se cítí být cizinkami, nehledě na dobu prožitou v České republice. Tématem tedy nebylo „já jako Američanka, Kanadanka, Ukrajinka aj. v české kultuře“, ale „já jako cizinka“ a to bez ohledu na zemi původu. Výzkum se tedy nezaměřuje na jednu konkrétní národnost a její zkušenosti s xenofobií a migrací do České republiky. Tento fakt hodnotím jako jednu z hlavních odlišností od nastudovaných pramenů týkajících se migrace do České republiky zaměřujících se převážně na národnostní skupiny s delší migrační historií. Jak ale uvádím v teoretické části diplomové práce, situace v České republice se začíná měnit. Dalším předmětem zkoumání by mohlo být téma integrace a měnící se zkušenost s xenofobním jednáním s přihlédnutím k délce života v České republice a jazykovým znalostem.

Jako jeden z limitů mé diplomové práce vnímám to, že pro 5 ze 6 respondentek není angličtina hlavním jazykem. Pro respondentky bylo tedy obtížnější vyjádřit svoje prožívání a emoce přes jazykovou bariéru.

Překvapivé pro mě bylo zjištění, že náboženství nebo barva pleti nebylo podstatným tématem. Nepředvídatelná také byla shoda Respondentky O s výzkumem Nesterukové a Markse (2011). Polemizovala jsem nad převahou použité literatury ze zahraničí a vhodnosti použití modelů z jiných zemí na Českou republiku. V závěru jsem ale musela reflektovat svoje dotazování, aby nebylo zavádějící právě u Respondentky O, která popisovala fenomény výchovy v postsovětských státech. Tato zkušenost mě utvrdila v myšlence, že již vzniklé poznatky v jiných zemích s kompletně odlišnou historií a kulturou, mohou být přínosem a pomocnou rukou pro nastínění podobných vzorců i v České republice.

Uvědomuji si, že výsledky mé diplomové práce nemohu vztahovat na všechny matky cizinky žijící v České republice, vzhledem k malému zkoumanému vzorku. Podstata diplomové práce a forma otázek byla se záměrem explorační, nikoli vysvětlení určitého fenoménu.

Otázkou zůstává podstata a cíl integrace. Kde je hranice a jak rozumíme integraci do společnosti? Vznikalo by xenofobní jednání v případě úspěšné integrace, anebo je tématem nepřijetí české společnosti, tak jak uvádí Bernard a Mikešová (2014)?

Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala otázkou xenofobie vůči matkám cizinkám a jejich dětem předškolního věku žijícím v České republice. Podstatou práce byla kvalitativní sonda do života matek, jejich střetnutí s reakcemi Čechů a prožívání těchto reakcí. Pro výzkumné šetření jsem zvolila formu polostrukturovaných rozhovorů v anglickém jazyce a získaná data jsem analyzovala pomocí interpretativní fenomenologické analýzy (IPA).

Na základě uskutečněného výzkumu diplomové práce a nastudovaných pramenů jsem dospěla k závěru, že zkoumání cílové skupiny, kterou jsem si určila pro výzkum mé diplomové práce, je zdaleka nevyčerpané. Téma migrace a integrace vnímám jako relevantní. Oblast prožívání xenofobie a vůbec její existence vůči matkám nebo dětem je neprozkoumaná a výzkum její výskyt potvrdil. Při jednom z rozhovorů vedených v anglickém jazyce jsme s respondentkou a jejím dítětem byly slovně vulgárně napadeny náhodným kolemjdoucím.

Zásadním zjištěním mého šetření je výskyt společných témat matek cizinek, nehledě na jejich zemi původu. Z analýzy získaných dat vyplynulo, že většina respondentek se často setkává s předsudky a soudy a výchovu v České republice vnímá jako velmi přísnou.

Významným tématem ve spojení s xenofobií byla oblast jazyka. Výsledky výzkumného šetření ukazují, že převažující skupina matek cizinek je motivována naučit se česky a jako jeden z hlavních argumentů je právě zkušenost s xenofobií.

S přihlédnutím k použité metodě analýzy dat, nelze výsledky šetření zobecnit. Přínosem diplomové práce je proniknutí do

každé individuální zkušenosti respondentky a prozkoumání objevujících (a opakujících) se fenoménů.

Jako vhodné rozšíření pro podrobnější uchopení tématu vnímám například možnost zaměření se na téma integrace a měnící se zkušenost s xenofobním jednáním s přihlédnutím k délce života v České republice a jazykovým znalostem. Dále také na zkušenost a prožívání xenofobie druhou a třetí generací migrantů.

Literatura

About, F. E., & Amato, M. (2001). Developmental and socialization influences on intergroup bias. *Blackwell handbook of social psychology: Intergroup processes*, 4.

Akhtar, S. (1999). *Immigration and identity: Turmoil, treatment, and transformation*. Jason Aronson.

Bernard, J., & Mikešová, R. (2014). Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 521-545.

Bisin, A., & Verdier, T. (2000). “Beyond the melting pot”: cultural transmission, marriage, and the evolution of ethnic and religious traits. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), 955-988.

Bronfenbrenner, U., & Condry Jr, J. C. (1970). Two worlds of childhood: US and USSR.

Bruce, S., & Yearley, S. (2006). *The Sage dictionary of sociology*. Sage.

Čermáková, D., & Lachmanová, L. (2008). Nelegální migrace a nelegální ekonomické aktivity migrantů z hlediska kontrolní činnosti kompetentních orgánů. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*, 91-101.

De Souza, R. (2004). Motherhood, migration and methodology: Giving voice to the “other.”. *The qualitative report*, 9(3), 463-482.

Dobiášová, K., Vyskočilová, O., & Čabanová, B. (2004). Zdravotní stav a péče o zdraví občanů bývalého SSSR pobývajících dlouhodobě v ČR a občanů ČR [Health status of citizens of the former Soviet Union with long term stays in the Czech Republic and citizens of Czech Republic].

Drbohlav, D. (2001). Mezinárodní migrace obyvatelstva–pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů) (pp. 17-30). na.

- Drbohlav, D. (2003). Immigration and the Czech Republic (with a special focus on the foreign labor force). *International Migration Review*, 37(1), 194-224.
- Drbohlav, D. (2004). *Migration trends in selected EU applicant countries: The Czech Republik: the times they are a-changin.*
- Durvasula, R. S., & Mylvaganam, G. A. (1994). Mental health of Asian Indians: Relevant issues and community implications. *Journal of Community Psychology*, 22(2), 97-108.
- Ellis, M., & Almgren, G. (2009). Local contexts of immigrant and second-generation integration in the United States. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(7), 1059-1076.
- Finkelstein, N. W., & Haskins, R. (1983). Kindergarten children prefer same-color peers. *Child Development*, 502-508.
- Fonagy, P. (2018). *Attachment theory and psychoanalysis*. Routledge.
- Fraktman, M. G. (1998). Immigrant mothers: What makes them high risk. *Mothering against the odds: Diverse voices of contemporary mothers*, 85-107.
- Ganguly, I. (1995). Exploring the differences: Feminist theory in a multicultural society. *Hecate*, 21(1), 37.
- Garner, S., & Selod, S. (2015). The racialization of Muslims: Empirical studies of Islamophobia. *Critical Sociology*, 41(1), 9-19.
- Ghosh, J. (2011). Fear of foreigners: Recession and Racism in Europe. *Race/Ethnicity: Multidisciplinary Global Contexts*, 4(2), 183-190.
- Henig, D. (2007). *Migrace*.
- Hjerm, M. (2001). Education, xenophobia and nationalism: A comparative analysis. *Journal of ethnic and migration studies*, 27(1), 37-60.
- Hofírek, O., & Nekorjak, M. (2009). *Vietnamští imigranti v českých velkoměstech-Integrace přistěhovalců z Vietnamu*. SLON.

- Hott, L. R. (1974). Individual aggression and a violent society. *The American Journal of Psychoanalysis*, 34(4), 305-310.
- Husband Jr, T. (2010). He's Too Young to Learn About That Stuff: Anti-Racist Pedagogy and Early Childhood Social Studies. *Social Studies Research & Practice (Board of Trustees of the University of Alabama)*, 5(2).
- Jolly, M. (1998). Other mothers: Maternal 'insouciance' and the depopulation debate in Fiji and Vanuatu, 1890–1930. *Maternities and modernities: Colonial and postcolonial experiences in Asia and the Pacific*, 177-212.
- Katz, P. A., & Kofkin, J. A. (1997). Race, gender, and young children. *Developmental psychopathology: Perspectives on adjustment, risk, and disorder*, 21, 51-74.
- King, J. E. (2015). *Dysconscious racism, Afrocentric praxis, and education for human freedom: Through the years I keep on toiling: The selected works of Joyce E. King*. Routledge.
- Kofman, E. (1999). Female 'birds of passage' a decade later: Gender and immigration in the European Union. *International migration review*, 33(2), 269-299.
- Lolashvili, E. (2011). Suppressed: The nature of Czech xenophobia. *The New Presence*, (4), 60-65.
- Londhe, R. (2008). Decisions about child rearing practices in first generation South Asian immigrants. *RL Dhalla., J. Defrain., J. Johnson & DA Abbott (Eds.), Strengths and challenges of new immigrant families*, 217-239.
- Lutz, H. (2017). Euro orphans-the stigmatization of migrant motherhood. *Reassembling motherhood. Procreation and care in a globalized world*, 247-268.
- Macáková, L. (2013). Selected Problems of Integration of Foreigners in the Czech Republic. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 8(1), 109-124.

- Mahfouz, S. M. (2013). America's Melting Pot or the Salad Bowl: The Stage Immigrant's Dilemma. *Journal of Foreign Languages, Cultures & Civilizations*, 1(2).
- Matoušek, O. (2003). *Slovník sociální práce*. Portál, sro.
- McGregor, J. (1993). Effectiveness of role playing and antiracist teaching in reducing student prejudice. *The Journal of Educational Research*, 86(4), 215-226.
- Nahas, V. L., Hillege, S., & Amasheh, N. (1999). Postpartum depression: The lived experiences of Middle Eastern migrant women in Australia. *Journal of nurse-midwifery*, 44(1), 65-74.
- Nesteruk, O., & Marks, L. (2009). Grandparents across the ocean: Eastern European immigrants' struggle to maintain intergenerational relationships. *Journal of Comparative Family Studies*, 40(1), 77-75.
- Nesteruk, O., & Marks, L. D. (2011). Parenting in immigration: Experiences of mothers and fathers from Eastern Europe raising children in the United States. *Journal of Comparative Family Studies*, 42(6), 809-825.
- Ochocka, J., & Janzen, R. (2008). Immigrant parenting: A new framework of understanding. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 6(1), 85-111.
- Portes, A., Fernandez-Kelly, P., & Haller, W. (2005). Segmented assimilation on the ground: The new second generation in early adulthood. *Ethnic and racial studies*, 28(6), 1000-1040.
- Roland, A. (1996). *Cultural Pluralism and Psychoanalysis: The Asian and North American Experience: The Asian and North American Experience*. Routledge.
- Sedláková, R. (2017). Moral panic over migration in the broadcasting of the Czech Radio. *Lodz Papers in Pragmatics*, 13(2), 235-260.

Tastsoglou, E., & Preston, V. (2005). Gender, immigration and labour market integration: Where we are and what we still need to know. *Atlantis: Critical Studies in Gender, Culture & Social Justice*, 30(1), 46-59.

Tummala-Narra, P. (2004). Mothering in a foreign land. *The American Journal of Psychoanalysis*, 64(2), 167-182.

Varvin, S. (2017). Our relations to refugees: Between compassion and dehumanization. *The American Journal of Psychoanalysis*, 77(4), 359-377.

Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology*. McGraw-hill education (UK).

Zhurzhenko, T. (2004). *Families in the Ukraine: Between postponed modernization, neo-familialism and economic survival* (Vol. 5, pp. 187-209). Elsevier.

Internetové zdroje:

Centrum pro výzkum veřejného mínění SÚ AV ČR. (2013, 15. dubna). *Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2013* [tisková zpráva]. Dostupné z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1456/f9/ov130415.pdf

Centrum pro výzkum veřejného mínění SÚ AV ČR. (2019, 15. dubna). *Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2019*. [tisková zpráva]. Dostupné z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4905/f9/ov190415.pdf

Statistické zprávy o mezinárodní ochraně za jednotlivé měsíce v roce 2019. (2020, 29.ledna) Dostupné z webových stránek Ministerstva vnitra České republiky: <https://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2019.aspx>

United Nations. (2015, 18. června). *World at War*. Dostupné z <https://www.unhcr.org/556725e69.html>

Seznam příloh

1. Příloha I: Tabulka č. 1 - Upbringing and culture
2. Příloha II: Tabulka č. 2 - Language
3. Příloha III: Tabulka č. 3 - Racism / Xenophobia / Unfair treatment
4. Příloha IV: Tabulka č. 4 - Assimilation
5. Příloha V: Informovaný souhlas
6. Příloha VI: Ukázka části rozhovoru

Příloha I: Tabulka č. 1 - Upbringing and culture

	Res.N	Res.O	Res.J	Res.L	Res.H	Res. R
Predjudice	(1.2-1.6) (4.131-4.132)	(3.123-3.126) (4.131-4.150) (5.196-5.200) (5.204-5.209)	(7.256-7.258)	(1.35) (2.57-2.59) (6.200-6.202) (6.215-6.217) (7.252-7.257) (7.266-7.268) (8.282-8.284) (8.303-8.304) (9.315-9.319)		(3.97-3.98) (3.104-3.105) (4.137-4.145)
Judgment	(1.31)	(5.204-6.209)	(2.58-2.67) (4.152-4.156) (5.169-5.194) (210-220) (2.58-2.67)	(2.70) (2.76-3.86) (5.160-5.163) (6.225-6.226)	(2.60-2.67)	
Rough upbringing	(1.13-1.35)	(1.41-2.47) (2.63-2.78) (2.83-2.85) (7.260-7.292)	(2.60-2.63)	(3.81-3.84) (3.92 – 3.93) (3.96)	(1.22-1.25) (1.33-1.36) (4.136-4.145)	(2.45-2.62)
Multicultural upbringing	(2.45-2.46) (2.54-2.56)	(3.108-3.112) (5.171-5.189) (5.197-5.199) (7.251-7.258)	(4.132-4.145)	(1.2-1.8) (2.74)		
I am not raising my child as a mother of my origin		(1.38-1.41) (7.275-7.277)		(2.74-2.76)		(1.43-2.45)
Identity		(5.170-5.190) (6.206-6.207) (6.219-6.225)	(1.3-1.13) (1.19-1.34)	(1.21-1.22) (3.103) (5.164-5.176) (8.287-8.295)		(2.54-2.62)
Child friendly	(1.35-1.41) (2.56-2.61)	(2.50-2.60) (3.92-3.106) (5.195-5.200) (6.229) (6.237-7.246)		(2.62-2.65)	(2.99- 2.101)	(1.28-1.41)
Maternal bond		(1.15-1.30) (3.103-3.106) (5.197-5.199)		(3.88-3.99)	(1.38-1.39)	
Maternity leave		(1.8-1.33)			(1.21-1.22)	(1.7-1.11) (2.64-2.69)
Coldness		(1.34-1.42)	(4.159-5.167)	(2.62-2.65) (3.81-3.84) (3.92-3.99) (7.235-7.252)		

Příloha II: Tabulka č. 2 - Language

	Res.N	Res.O	Res.J	Res.L	Res.H	Res. R
English as trigger	(3.120-4.134) (4.125-4.127) (4.138-4.139)		(58-59) (6.228-6.229)	(1.37-2.42) (6.219)		(4.137-4.138)
Other language as a trigger	(3.88-3.94)	(3.126) (4.130-4.131)		(1.34-1.40) (4.122-4.127)		
Learning Czech	(2.67-2.69)		(4.122-4.131) (6.229-253) (7.273 – 7.276)	(5.182-5.185) (6.228-6.231) (8.303-8.304)	(2.70-3.85) (3.104-3.112)	(2.83-2.87) (3.115-3.118)
Learning Czech to stand up for myself	(3.100-3.103) (3.119-4.122) (4.149-4.153)		(5.195-6.206)	(6.207-6.210)		(4.148-4.149) (4.166-4.174)

Příloha III: Tabulka č. 3 – Racism / Xenophobia / Unfair treatment

	Res.N	Res.O	Res.J	Res.L	Res.H	Res. R
Child and unfair treatment	(3.113-3.115)	(4.159-4.166)	(8.284-8.313) (8.315-9.320)	(1.16-1.17) (4.127-4.134) (4.145) (4.150-4.157) (5.169-5.176) (5.194-5.202)		(3.115-3.118) (3.122-4.136)
Indirect xenophobia	(2.66-2.69)	(3.121-3.128) (4.144-4.149)		(1.7-1.8) (2.47-2.49)		(3.97-3.98)
Older generation			(1.35-1.39) (6.219)	(1.13-1.14) (3.112) (3.140) (5.188-5.190) (7.252-7.257)		
History				(1.12-1.14) (6.210-6.215) (8.282-8.295)		
Helplessness	(3.86-3.87)			(3.117-4.121) (4.137-4.137) (4.140-4.142)		
Humiliation	(2.75-3.88)			(4.123-124)		
Unfairness	(3.83-3.84)	(4.144-4.149)				
Unfairness as a norm	(3.113-3.115)			(1.2-1.8) (1.14-1.16) (1.22-1.23)	(2.50-2.52)	(2.77-2.81) (3.97-3.98)
Equality	(1.2) (1.6-1.10) (3.94-3.96) (3.98-3.100)	(4.155) (4.164-4.166)	(8.317-9.320)	(4.125-4.126) (5.163) (5.174)	(4.119-4.121)	
Me vs. Child	(1.19-1.35) (2.63)	(1.50-1.60)		(1.16-17) (6.204)		
Dissapointment	(2.74)			(1.25)		
Uneducated		(4.159-4.166)	(4.151-4.152)			
Vulnerability	(3.82-3.87)		(6.223-6.226)	(4.128-4.133) (4.145)		
Protection			(5.169) (6.201-6.206)	(3.114-3.118)	(1.10-1.16)	(3.122-4.136) (4.153-4.160)
Unexpected				(1.23-1.29) (2.79) (4.145) (4.157) (6.210-6.215)		
Shocking	(1.13) (1.17) (1.20) (1.35)			(1.28) (4.140-4.145)		(3.120)
Public transport	(3.88-3.92)		(6.215-6.226) (7.256-7.257) (8.287-8.306)	(2.63-2.65) (3.108-4.148)	(1.7-1.9)	(2.79-2.80) (4.150-4.161)
Hurting	(2.82-3.87)	(3.126-4.127) (4.153)		(4.124-4.126)		
Anger		(4.153-4.156)				(3.115-4.136) (4.155-4.160)
Skin color				(1.26-1.31)	(1.7-1.9) (2.50-2.52)	(4.141-4.145)
Frequency	(2.71) (3.108-3.109) (3.113-3.114)		(6.201) (6.208) (6.223)	(2.45-2.47) (5.182-5.196)	(2.54) (2.66-2.67)	(2.77) (2.81-2.82) (3.90)
Prague vs suburbs	(2.75-2.82)			(2.50 – 2.59) (7.273 – 7.274) (8.299-8.301) (8.303-8.304)		(3.110-3.112)

Other country – better/worse		(1.3) (3.95-3.103) (3.108) (6.205-6.206) (6.228-6.230) (6.241-6.244)	(1.26 – 1.27) (1.30)	(1.18-1.25) (2.45-2.47) (2.64-2.65) (6.206)	(2.43-2.52) (4.133-4.136)	(1.28-1.37)
Coping	(2.71-2.74) (3.113-3.115) (3.117-4.125) (4.139-4.158)	(4.127) (4.153-4.156)	(5.194)	(1.15-1.16) (4.140-4.142) (4.150-4.157) (5.160-5.161)	(3.85-3.86) (4.123-4.124) (4.126-4.128)	(4.147-4.149) (4.163-4.166)
Happiness		(6.227) (6.232-6.235)			(3.98-3.101)	(3.90-3.91)

Příloha IV: Tabulka č. 4 – Asimilation

	Res.N	Res.O	Res.J	Res.L	Res.H	Res. R
Morals	(2.51)		(8.300-8.313)	(3.92-3.99) (4.140-4.142)		
Frustration	(1.17-1.19) (2.66-2.74) (4.153-4.154)		(7.260-7.263)			
Surrender coping	(2.72-2.74) (3.115) (4.153-4.158)			(5.164-5.167)	(3.85-3.86)	(2.77-2.81)
People don't know how to deal with me	(4.103-4.109)		(7.273-8.281)	(2.44-2.45) (6.220)	(2.54-2.58)	
Izolation	(4.138-4.144)	(3.112-3.119)	(2.45-2.47) (2.67-2.69)	(6.222-6.226)	(69-75) (3.89-3.94)	(1.12-1.25) (1.40-1.41)
„The other“			(5.167-5.175) (8.315-8.316)	(2.76-3.90) (5.171-5.172)		(3.107-3.108)
Always a foreigner	(4.154-4.158)		(2.41-2.42) (9.319-9.320)	(5.164-5.167) (9.315-9.319)		(3.106) (4.140-4.143)
Friendship	(4.146-4.147)	(3.108-3.119) (6.211)	(2.66-2.75)	(7.235-7.249) (7.252-7.257) (7.265-8.275)	(3.91-3.96)	(1.19-1.25)
Need to integrate	(4.151-4.158)		(7.237-7.242)	(6.231-7.235)		
Safety			(2.42-2.44)	(3.105-3.106) (4.129-4.131)	(1.5-1.18) (2.44) (2.46-2.48) (4.131-4.133)	

Příloha V: Informovaný souhlas

INFORMED CONSENT

Information about the diploma thesis focused on the topic of mothering in Czech Republic.

We ask for your consent to provide interview for the needs of the diploma thesis, consent to the recording of interviews on a recording medium and further processing of the record for the delivery of the diploma thesis. For ethical reasons, searching for the sensitivity of the researched issues is ensured by the safety of the participants as follows:

- (1) Anonymity of participants - results and potentially identifying data will be possible in transcripts of interviews.
- (2) Confidentiality - the provided information of the participant will be treated as sensitive material. Personal data can be further disseminated, the information will be handled only by the person conducting the interview, all within the framework of this diploma thesis.

Thank you for your attention to the above information, and I hereby ask you to agree to the above.

Name

Signature:

According to Act 101/2000 of the Collection on the Protection of Personal Data, as amended, granting consent to participate in the said research project and to the provision of research material.

In

Signature:

Příloha VI: Ukázka části rozhovoru

62) **M: Have you ever been treated unfairly here in Czech Republic?**

63) **N:** Me as a person or as a family?

64) **M: You as a person, as a foreigner. Did you ever feel treated unfairly because of being a foreigner in Czech Republic?**

66) **N:** Yes, but it wasn't always that clear. It was always a bit... People were not nice to me.

67) They weren't very nice to me for a really long time. Until I could speak Czech at least a

68) little bit. And even there, you could tell in the nonverbal that people were not happy to

69) speak with me. That was very frustrating.

70) **M: How often have you felt like this?**

71) **N:** Very often. Very very very often. But at some point, I guess I dealt with them better.

72) At some point I just... you know... I wanted to be nice with people, I don't want to bother

73) people, so I was very cautious about it. And at some point I just thought, well everybody

74) will be fake and have this bad attitude towards me. So I started dealing with it pretty well.

75) But I remember sarcasm a lot with some people. I will tell you one story, but there are

76) plenty of them. I remember being at Spindleruv Mlyn and I was trying to speak with a

77) lady that owned the place there and she was with other people and she was talking to

78) me saying... She was very sarcastic about me. She said and I cannot remember the

79) exact words as she was talking in Czech but she was definitely talking to people around

80) me saying: "Ah, you think that you speak Czech? That is funny! You think that that is a

81) good thing? And you come here and think you are good but there are plenty of people

82) like you." She was really mean to me. And also when we were in the hospital with

83) A (son), they were super mean to me. Like crazy mean. I couldn't even imagine that

84) somebody could be that mean to someone they don't know. I didn't do anything to them.

85) They were laughing at me in my face with the other nurses. I couldn't understand a lot of

86) what they were saying but they were laughing at my face. I know they were saying

87) something about me and I didn't even do anything. I tried to be as nice as I could be but.

88) I remember two or three people telling me not to speak French with my kids. And that

89) was in the metro and bus. It happened a couple of times that people were telling me

90) something I couldn't understand what it was and they just started yelling at me. I never

91) understood what they were saying, so I don't know if it was about the fact that I was

92) speaking French to the kids. I don't know. Besides that...

93) **M: Do you feel like it is the language? How do you understand their reactions?**

94) **N:** I think it is the language, for sure. But sometimes I also remember waiting in line

95) and like they were always taking the Czech ones first. And I was waiting beside them

96) when they take me.

97) **M: Where?**

98) **N:** Me waiting for O (daughter) to get a kids tattoo. The lady was talking to all the people

99) and people were responding to her and at some point she was just taking them before

100) me. And I couldn't say anything. That was my main motivation to learn Czech. To be

101) passive aggressive. But I mean, I don't want to point just on negative things. But I also

102) have very good experiences with people. And I think because I am learning Czech, that

103) is helping. I feel like people don't know how to deal with me. There is a lot of

104) misunderstanding that makes the people uncomfortable. But I don't think that is

105) because of the fact that I am a foreigner. I think they just don't like the awkward

106) situation. I guess that culturally, when you are in this kind of situation, people try to keep
107) their egos straight. They don't want to feel bad about something so they end up being
108) like: "oh, fuck that." But I would say it is 70% negative, 30% positive in my interaction
109) with people. But that is always with strangers.

110) **M: When something like this happened to you, how did it make you feel? What**
111) **feelings did you have when these situations happened when you were with your**
112) **kids? Did you talk to them about it?**

113) **N:** They did experience it a lot with me, for sure. For them, it was quite normal. I don't
114) have a specific situation. It was a normal thing that we were treated badly and people
115) were mean at us. It was ok. We would just deal with it. I think I talked to them about that.

116) **M: How did you respond to the people?**

117) **N:** At first I couldn't respond anything, I would just respond in French.

118) **M: So you did respond to it and didn't walk away.**

119) **N:** Lot of time I would walk away and don't say anything. But when A (son) was in the
120) hospital, I was so pissed off that I thought...because I wanted to learn czech, but my
121) motivation at first was to speak to people and it wasn't working. And when we were at
122) the hospital, I thought, I really need to learn czech to speak up for myself. Because
123) otherwise I will get in this situation all the time. So that was my main motivation. And it
124) worked. Because I started to be very passive aggressive with the people and they were
125) responding very well to me. The other thing is for example, when we are ordering a cab,
126) if we are speaking English, we are always treated super badly. If we speak French, that
127) is different.

128) **M: Do you feel the difference in speaking English and French here then?**

129) **N:** A lot different! I think our French, because they can't understand what it is, what
130) language it is. They are like: "What the hell is this." and they started asking us all the
131) time: "Where are you from?" And we had to say we are from Canada. And that is always
132) ok. Canada is fine. When I am ordering a cab, I am always telling them: "I live here and I
133) know where I am going." That is the first thing I say. Especially coming from the airport.
134) When I order Uber, I always tell them that I know where we are going and I live here, so
135) don't try to do another route. When I say that, people are a bit upset, I would say. But
136) after that I am fine. They are nice with me.

137) **M: Before speaking Czech, how did you cope?**

138) **N:** I needed to say something. Or sometimes I would say something in English but that
139) would be worse. Most of the time, especially the first year, I would just walk away and
140) ignore the people.

141) **M: When you say, you had to "deal with it", how? Did this experience affect you?**

142) **Did you have some coping strategies?**

143) **N:** Well, the first year my coping strategy was not getting out of the house. So I was
144) staying inside most of the time because I was overwhelmed with everything. The first six
145) months, I would say....no, not true... first three months I was super happy, going
146) outside. And then it was winter so I stayed inside pretty much all the time and I tried to
147) make contact with people on Facebook so I could see them. But the whole going to the

148) supermarket was just a huge stress for me. I was just thinking about going to get some
149) bread and I was very stressed about it. So, I wasn't coping very well. But then at some
150) point, I don't know what made me change my mind. I guess.. I don't know... I am
151) thinking about it. After that... Maybe the accident with A (son) , I just worked really hard
152) on my Czech skills. And I realized I could have conversations with people but it affected
153) me in a way, I was doing so well... well, in my opinion, I was doing so much effort to be
154) integrated and it wasn't working at all. You know what? I think that what happened was
155) that I realized that I just always be a foreigner. And there is no way I could be integrated
156) into society in the community as a person. I will always be a foreigner. So, I think at that
157) time I realized my place in the community at some point. So, I think that from that I could
158) understand my role in the community.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Markéta Kmoníčková

Studijní program: Psychologie

Název práce: Česká xenofobie? Chování Čechů k cizinkám a jejich předškolním dětem

Vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Rok dokončení práce: 2020

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 40 879

Ostatní text: 109 662

Celkový počet znaků: 150 541

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: DP_Kmonickova

Pražská vysoká škola psychosociálních studií
Posudek vedoucího diplomové práce

Autor práce **Markéta Kmoníčková**
 Název práce **Česká xenofobie? Chování Čechů k cizinkám a jejich předškolním dětem**
 Obor studia psychologie
 Vedoucí práce doc. Karel Hnilica

stupnice**

1	2	3	4	5	0
---	---	---	---	---	---

Práce s odbornou literaturou

Využití relevantních odborných časopiseckých zdrojů (množství)
 Využití relevantních recentních pramenů (z posledních 2-5 let)
 Využití původních pramenů (nikoli sekundární literatury)

X	X				
	X				
X	X				

Teoretická část

Jasně směřování k otázkám/hypotézám výzkumu
 Jsou definovány všechny konstrukty vyskytující se v hypotézách?
 Je vymezení klíčových témat a pojmů založeno na studiu více nezávislých zdrojů?
 Původnost zpracování odborné literatury, elaborace hypotéz
 Rozsah textu nesouvisejícího bezprostředně s hypotézami výzkumu („vata“)
 Odborný styl psaní, absence gramatických chyb, srozumitelnost, ...
Mohla by být teoretická část časopisecky publikována jako původní odborný text?

X					
X					
X					
	X				
X					
X					
	X				

Problém, cíle, otázky a hypotézy

Jasnost a srozumitelnost cíle výzkumu
 Výzkumné otázky (originalita, zajímavost, závažnost...)
 Hypotézy (srozumitelnost, vnitřní konzistence, specifikace vztahů, ...)
 Teoretická / praktická relevantnost hypotéz
 Operacionalizace hypotéz (testovatelnost)

X					
X					
					X
					X
					X

Výzkumná strategie, design, soubor, techniky sběru dat

Předvýzkum: předběžné ověření psychometrických vlastností nástrojů
 Předvýzkum: předběžné ověření dostupnosti a vhodnosti souboru
 Výběrový soubor (popis - tabulka, vhodnost, velikost)
 Vhodnost použité výzkumné strategie pro test výzkumných hypotéz:
 - kontrola alternativních hypotéz (falzifikovatelnost vs „pseudověda“)
 - kontrola sociální žádoucnosti
 - kontrola vlivu experimentátora / tazatele / pozorovatele
 Popis použitých technik sběru dat (operacionalizace proměnných)
 Uvedení psychometrických vlastností použitých technik: reliabilita
 Jsou uvedeny potřebné údaje, aby bylo možno výzkum replikovat?

					X
					X
X					
X					X
	X				
	X				
X					
	X				
X					

Prezentace dat a jejich analýzy

Jsou uvedeny základní deskriptivní údaje (M, SD, %, r, ...)?
 Jsou tabulky a grafy správně vytvořeny a popsány?
 Byly adekvátně testovány všechny hypotézy (správná volba testů)?
 Jsou uvedeny velikosti účinku (r, d, η^2 , ...) a pravděpodobnosti?
 Je provedena korekce pro počet testů?
 Jsou výsledky testů prezentovány správně, přehledně a srozumitelně?
 Jsou výsledky statistických testů správně interpretovány?
 Jsou v textu uvedeny pouze relevantní údaje, tabulky a grafy?
 Byly testovány všechny apriorní hypotézy – a pouze ony?

					X
					X
					X
					X
					X
					X
					X
					X
					X

Diskuse výsledků šetření a celkové zhodnocení výzkumu

Je provedena diskuse výsledků vzhledem k relevantní literatuře?
 Jsou vyvozeny – je-li to relevantní – přiměřené závěry týkající se důsledků zjištění?
Mohla by být výzkumná část časopisecky publikována jako původní odborný text?

X					
X					
X					

Dodržování citačních a etických norem APA

Citace pramenů v textu (odkazy)
 Citace textu (správnost, počet citací a parafrází, ...)
 Citace jednotlivých pramenů v seznamu literatury (bibliografické citace)
 Vytvoření seznamu literatury (formát, abecední řazení, shoda s citacemi v textu, ...)

X					
	X				
X					

** 1 – výborně/ANO; 2 – velmi dobře /SPÍŠE ANO; 3 – dobře/STŘEDNĚ; 4 – velmi špatně/SPÍŠE NE; 5 – nedostatečně/NE; 0 – nehodnoceno, nehodí se atp.

Etické normy 1: informovaný souhlas, anonymizace, debriefing, ...
Etické normy 2: FFP (plagiátorství, fabrikace dat, falzifikace)
Etické normy 3: QRP (formulování hypotéz na datech, vylučování případů, ...)

X									
X									
									X

Spolupráce vedoucího práce se studentem, samostatnost a nezávislost studenta

Samostatnost a inovativnost při formulování hypotéz (vlastní přínos studenta)
Samostatnost a metodologická kompetence při realizaci výzkumu
Samostatnost a kompetence při práci s daty, při jejich analýzách a interpretaci

X									
X									
X									

Formální náležitosti (podle norem PVŠPS)

Odpovídá práce rozsahem (60 NS, tj. minimálně 108 000 znaků)?
Navazuje-li DP na BP, je správně uvedeno, které části jsou nové?
Obsahuje práce minimálně 40 NS (tj. 72 000 znaků) nového textu?

X									
									X
X									

Hodnocení práce

Jde o dobře zpracovanou práci, zejména empirická část přináší zajímavá zjištění.

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě

Práce podle mého soudu dospěla ke zjištění, které bylo zřejmé dopředu – Češi jsou xenofobní. Podnikla autorka nějaké kroky ve snaze *falzifikovat* tento rozšířený předsudek?

Práce splňuje podmínky kladené na diplomovou práci a **doporučuji ji k obhajobě.**

Navrhovaná klasifikace: 1-2

Datum, podpis: 1. 9. 2020

Karel Hnilica

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Markéta Kmoníčková

Obor studia: Psychologie

Název práce: **Česká xenofobie? Chování Čechů k cizinkám a jejich předškolním dětem**

Oponent* práce: doc. PhDr. Jaroslav Koťa

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):83

Počet stránek příloh:10

Počet titulů v seznamu literatury: dostatečný

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

0				
---	--	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Do jaké míry je česká společnost xenofobní?
Lze nedůvěru vůči cizincům, kteří neovládají jazyk komunikace v hostitelské zemi, považovat za základ či artefakt xenofobních postojů?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Diplomantka se věnovala tíživému tématu, které tvoří česká podoba xenofobie. Předložená studie byla orientována na zjištění, jak projevy xenofobie prožívají matky vůči jejich dětem pocházejícím z odlišných kultur. Práce má 7 kapitol. 1 je věnována otázkám migrace, druhá integraci cizinců, třetí xenofobii, čtvrtá problematice mateřství v cizí zemi. Pátá kapitola je výzkumná, šestá obsahuje výsledky výzkumu a sedmá obsahuje diskusi. K nim jsou připojeny závěry, literatura a přílohy.

K práci nemám připomínky, rukopis je veden vzorně bez chyb a překlepů; čte se jedním dechem.

Předložená práce je jednou z nejlepších, které jsem v posledních letech mohl posuzovat. Autorka předkládá výbornou úvodní teoretickou studii, kterou zpracovala na základě značného množství české i zahraniční literatury. Šetření je sice vedeno na relativně malém vzorku respondentek, ale kvalitativní sonda umožňuje skvělý vzhled do zkoumané problematiky. Výzkum byl velmi dobře nastaven a směřuje přímo k jádru věci, současně obsahuje řadu komponent, které poukazují na širší problémy, které jsou s integrací cizinců pobývajících na území českého státu spjaty. Diplomovou práci si dovoluji doporučit k publikování; text zcela jistě překračuje standardní požadavky na diplomové práce a lze jej doporučit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 28.8.2020

doc. PhDr. Jaroslav Koťa